

WIELKIE JEZIORA MAZURSKIE 2030

– STRATEGIA ROZWOJU OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Strategia powstała w wyniku współpracy samorządów lokalnych skupionych wokół idei rozwoju i promocji Krainy Wielkich Jezior Mazurskich. W pracach nad Strategią brali udział pracownicy urzędów: Miasta Giżycko, Gminy Giżycko, Gminy Kruklanki, Gminy Mikołajki, Gminy Miłki, Miasta Mrągowo, Gminy Mrągowo, Gminy Orzysz, Gminy Piecki, Gminy Pisz, Gminy Pozezdrze, Gminy Ruciane-Nida, Gminy Ryn, Gminy Sorkwity i Gminy Węgorzewo.

Prace były wspierane przez zespół Geoprofit, pod kierunkiem prof. Wojciecha Dziemianowicza, w skład którego weszli: Izabella Jurkiewicz, Magdalena Cybulska oraz Jakub Tarnacki i Samuel Turosz.

Wielkie Jeziora Mazurskie, wrzesień 2019 r.

SPIS TREŚCI:

AKTUALIZACJA STRATEGII	4
MISJA STRATEGII	5
STRATEGIA WJM 2030 JAKO EFEKT WSPÓŁPRACY	6
1. WIZJA ROZWOJU OBSZARU FUNKCJONALNEGO WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH	7
2. DIAGNOZA STRATEGICZNA	8
2.1. ZAMOŻNOŚĆ GMIN OF WJM	8
2.2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	10
2.3. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY	14
2.4. SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	18
2.5. KONKURENCYJNA GOSPODARKA	21
2.5.1. <i>Przedsiębiorczość</i>	21
2.5.2. <i>Turystyka – na styku przyrody i gospodarki</i>	22
2.5.3. <i>WJM a inteligentne specjalizacje województwa warmińsko-mazurskiego</i>	25
3. ANALIZA SWOT	27
3.1. MOCNE I SŁABE STRONY	27
3.2. SZANSE I ZAGROŻENIA	28
4. CEL GŁÓWNY I CELE STRATEGICZNE REALIZUJĄCE WIZJĘ	29
4.1. CEL GŁÓWNY	29
4.2. CELE STRATEGICZNE	30
5. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	31
5.1. CEL STRATEGICZNY: WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	32
5.1.1. <i>Oczekiwane efekty realizacji celu strategicznego</i>	32
5.1.2. <i>Kierunek działań 1. Czyste środowisko przyrodnicze i zasobne jeziora</i>	32
5.2. CEL STRATEGICZNY: WYSOKI POZIOM EDUKACJI I PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ	34
5.2.1. <i>Oczekiwane efekty realizacji celu strategicznego</i>	34
5.2.2. <i>Kierunek działań 2. Nowoczesna edukacja – konkurencyjny rozwój</i>	35
5.2.3. <i>Kierunek działań 3. Integracja społeczna i kulturalna – tożsamość i zaufanie</i>	37
5.3. CEL STRATEGICZNY: SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA	39
5.3.1. <i>Oczekiwane efekty realizacji celu strategicznego</i>	39
5.3.2. <i>Kierunek działań 4. Inwestycje komunikacyjne</i>	39
5.4. CEL STRATEGICZNY: KONKURENCYJNA GOSPODARKA	41
5.4.1. <i>Oczekiwane efekty realizacji celu strategicznego</i>	41
5.4.2. <i>Kierunek działań 5. Przedsiębiorczość i satysfakcjonująca praca</i>	42
5.4.3. <i>Kierunek działań 6. Regionalne produkty turystyczne Wielkich jezior Mazurskich</i>	44
6. STRATEGIA WJM A STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA I STRATEGIE KRAJOWE	46
6.1. STRATEGIA WARMIŃSKO-MAZURSKIE 2030	46
6.2. STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU	47
6.3. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030	49

7. REKOMENDACJE WDRAŻANIA STRATEGII 50
8. MONITORING I EWALUACJA 51
9. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA 53

Wyjaśnienie skrótów:

Skrót	Rozwinięcie
BDL	Bank Danych Lokalnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IS	Inteligentne specjalizacje
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OF WJM	Obszar Funkcjonalny Wielkie Jeziora Mazurskie
OŚ	Ochrona Środowiska
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PGR	Państwowe Gospodarstwo Rolne
SR WJM	Strategia Rozwoju obszaru Wielkich Jezior Mazurskich
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
UE	Unia Europejska
WJM	Wielkie Jeziora Mazurskie
W-M	Warmińsko-mazurskie

AKTUALIZACJA STRATEGII

W styczniu 2014 roku samorzady należące do Stowarzyszenia Wielkie Jeziora Mazurskie przyjęły wspólnie dokument „Wielkie Jeziora Mazurskie 2020 – Strategia”, który w kolejnych latach był narzędziem pomagającym realizować projekty służące rozwojowi całego obszaru.

W otoczeniu Wielkich Jezior Mazurskich nastąpiły ważne zmiany, które skłoniły samorzady do podjęcia decyzji o potrzebie aktualizacji dotychczasowej Strategii. Kluczowym czynnikiem był fakt przygotowania Strategii rozwoju województwa „Warmińsko-Mazurskie 2030”. Dokument ten będzie podstawą tworzenia nowego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2021-2027, z którego gminy obszaru WJM będą starały się pozyskiwać środki zewnętrzne na realizację własnych celów rozwojowych.

Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 zakłada realizację celów w układach obszarów strategicznej interwencji. Takim obszarem jest również grupa gmin wyznaczonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa jako Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich. W stosunku do tego obszaru zostały zaadresowane konkretne oczekiwania, które będą wymagały od samorządów obszaru WJM współpracy i mobilizacji. Jednocześnie, w ramach konsultacji społecznych dokumentu Warmińsko-Mazurskie 2030, przedstawiciele WJM zgłosili liczne własne uwagi, odzwierciedlające aspiracje rozwojowe.

Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 jest kluczowym dokumentem skłaniającym samorzady lokalne do weryfikacji swojego podejścia strategicznego. Należy jednak wziąć pod uwagę szerszy kontekst zmian w otoczeniu, które będzie oddziaływało na gminy i powiaty obszaru WJM. Kontekst ten wypełniają dokumenty krajowe: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, a także przygotowania do realizacji polityk Unii Europejskiej, które będą preferowały ukierunkowanie środków publicznych na określone cele.

Zatem proces aktualizacji Strategii WJM jest wynikiem doświadczeń współpracy samorządów WJM z lat 2014-2019 oraz zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych.

Aktualizacja strategii była potrzebna ze względu na zmiany w otoczeniu Wielkich Jezior Mazurskich oraz fakt zrealizowania części działań zaplanowanych do końca 2020 roku.

MISJA STRATEGII

Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich powstała w celu ułatwienia wspólnych, ponadlokalnych działań rozwojowych (wychodzących poza granicę jednej gminy). Ponadlokalny charakter wszystkich działań, które zapisane są w niniejszym dokumencie, jednoznacznie pokazuje, że ich realizacja wymagać będzie:

- ❖ **współpracy i koordynacji** – nowoczesne podejście do polityki rozwojowej przejawia się m.in. w zwiększeniu roli zarządzania zintegrowanego. Samorządy OF WJM nie chcą, by współpraca między jednostkami terytorialnymi miała charakter przypadkowy czy incydentalny. Jednocześnie wiadomo, że dobrze zaplanowane i skoordynowane działania mogą przyczynić się do maksymalizowania efektów ponoszonych nakładów ze środków publicznych;
- ❖ **aplikowania o środki publiczne w ramach RPO Warmii i Mazur** – OF WJM należy do obszarów strategicznej interwencji określonych w strategii rozwoju województwa **Warmińsko-Mazurskie 2030**. Oznacza to, że również RPO Warmii i Mazur powinien przewidywać działania, które są zbieżne z potrzebami WJM, a także – poprzez realizację ich w tej części województwa – wpłyną na wzrost konkurencyjności całego regionu;
- ❖ **aplikowania o środki publiczne w innych programach krajowych i zagranicznych**. Jest oczywiste, że samorządy lokalne oraz inne podmioty zlokalizowane na terenie gmin WJM będą mogły aplikować o wsparcie w różnych źródłach krajowych i zagranicznych. Dlatego Strategia OF WJM wskazuje działania, które są ważne z punktu widzenia obszaru funkcjonalnego, zaś szczegółowe rozwiązania (w postaci pozycjonowania konkretnych projektów) zależeć będą od ostatecznego kształtu polityki krajowej.

Dlatego **misją Strategii Wielkie Jeziora Mazurskie 2030** jest ułatwienie podejmowania wspólnych przedsięwzięć w oparciu o zasoby własne, jak i pojawiające się różnorodne możliwości wsparcia zewnętrznego.

Misja dokumentu odpowiada na pytanie: w jakim celu stworzono ten dokument.

Współpraca i koordynacja wychodzą naprzeciw idei zarządzania zintegrowanego.

Strategia **Warmińsko-Mazurskie 2030** jest najważniejszym dokumentem strategicznym w województwie.

Programy krajowe i zagraniczne powinny być w polu zainteresowania wszystkich gmin WJM.

STRATEGIA WJM 2030 JAKO EFEKT WSPÓŁPRACY

Strategia przygotowana została w wyniku współpracy samorządów WJM z ekspertami zewnętrznymi. W proces przygotowania dokumentu byli włączeni również mieszkańcy WJM, którzy zgłaszali swoje uwagi w konsultacjach. Finalnie Strategia została przyjęta przez głosowanie na walnym zgromadzeniu członków Stowarzyszenia Wielkie Jeziora Mazurskie 2020.

Rysunek 1. Harmonogram prac nad Strategią

06.2019

- rozpoczęcie prac nad przygotowaniem aktualizacji Strategii
- ankietyzacja gmin
- budowa bazy informacyjnej o OF WJM

07.2019

- dwudniowe warsztaty strategiczne z przedstawicielami wszystkich gmin i powiatów WJM
- prace nad weryfikacją wizji i układu celów (aktualności i zasadności)

08.2019

- przeprowadzenie diagnozy strategicznej
- dwudniowe warsztaty strategiczne poświęcone dyskusji nad diagnozą i ukierunkowaniu działań strategicznych w ramach celów oraz w kontekście Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030

09.2019

- opracowanie wstępnej wersji Strategii OF WJM 2030
- spotkanie robocze z przedstawicielami gmin podsumowujące etap I aktualizacji Strategii
- rozpoczęcie promocji projektu Strategii WJM na stronach Stowarzyszenia WJM 2020 i stronach gmin

10.2019

- rozpoczęcie konsultacji społecznych w gminach

1.

WIZJA ROZWOJU OBSZARU FUNKCJONALNEGO WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH

Samorządy lokalne podejmujące współpracę w stworzeniu Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich (SR OFWJM) formułują następującą wizję rozwoju w najbliższych latach:

Wielkie Jeziora Mazurskie nowoczesnym i zintegrowanym obszarem funkcjonalnym ludzi przedsiębiorczych

Dobór cech, którymi powinien charakteryzować się obszar WJM nie jest przypadkowy. Każda z nich stawia przed współpracą samorządów pewne wyzwania:

- ❖ ***WJM nowoczesne*** – nowoczesny obszar funkcjonalny, to obszar dostępny komunikacyjnie i otwarty na innowacje. Nowoczesność rozumiana jest również przez pryzmat edukacji na wysokim poziomie, a także inteligentnego wykorzystywania swoich zasobów. Oznacza to konieczność zrównoważonego podejścia do kwestii środowiskowych (likwidacja zapóźnień cywilizacyjnych) i wymogów nowoczesnej gospodarki (przyszłościowe miejsca pracy oraz specjalizacja);
- ❖ ***WJM zintegrowane***, to obszar rozwiniętych powiązań komunikacyjnych, ale również obszar istniejący dzięki współpracy i bogatym więziom społecznym. Samorządy lokalne WJM chcą stworzyć region wewnętrznie dobrze skomunikowany, ponieważ wymagają tego rynki pracy oraz turyści zewnętrzni, których aktywność w obszarze WJM powinna się zwiększać. Integracja przyczyni się do rozwoju współpracy biznesowej i instytucjonalnej, zwiększy również możliwości wykorzystywania zwiększonego ruchu turystycznego przez wszystkie gminy WJM. Obszar WJM będzie kojarzony jako jeden region turystyczny, w którym oferowana jest mieszanka atrakcji od turystyki typowo resortowej do przestrzeni ciszy i relaksu. Ważnym elementem integracji jest budowa tożsamości regionalnej i wzmacnianie więzi społecznych, które wymagają wspólnych działań. Dlatego Strategia będzie wspierała wszelkie formy współpracy, w tym zarówno na płaszczyźnie organizacji pozarządowych, jak i jednostek samorządu terytorialnego;
- ❖ ***WJM przedsiębiorcze*** – przedsiębiorczość wiąże się z innowacyjnością, otwartością na idee, zaradnością. Cechy te mogą być wspierane przez różne działania w obszarze edukacji, a także politykę prorozwojową samorządów. Jednocześnie należy skoncentrować się na likwidowaniu wszelkich barier rozwoju biznesu, które leżą w gestii samorządów lokalnych. Obszar funkcjonalny WJM będzie ważnym elementem regionalnej inteligentnej specjalizacji na skutek aktywności podmiotów gospodarczych, wspieranych przez samorządy lokalne w sferze edukacji podnoszenia kwalifikacji mieszkańców.

Wizja jest obrazem Wielkich Jezior Mazurskich w 2030 roku.

Uznajemy, że ta określona w 2013 roku jest wciąż aktualna, jednak rozwijamy znaczenie niektórych elementów wizji.

Współpraca piętnastu samorządów w ramach Obszaru Funkcjonalnego Wielkie Jeziora Mazurskie przyczyni się do zdynamizowania rozwoju tej części województwa warmińsko-mazurskiego i wzrostu jego konkurencyjności w kontekście potencjału ludnościowego, przedsiębiorczości i turystyki.

2.

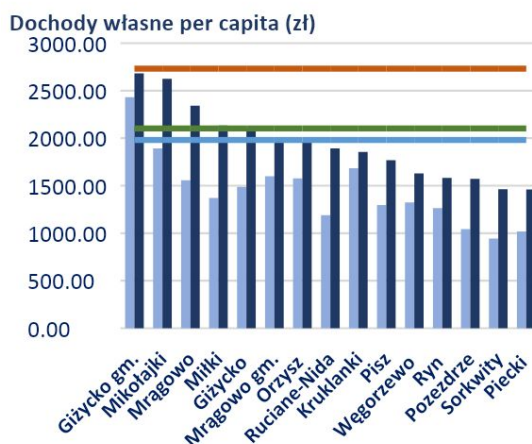
DIAGNOZA STRATEGICZNA¹

2.1. ZAMOŻNOŚĆ GMIN OF WJM

Zamożność gmin obszaru WJM jest zróżnicowana. Biorąc pod uwagę dwa kluczowe dla jej pomiaru wskaźniki (dochody własne per capita oraz udział dochodów własnych w dochodach ogółem) najlepiej wypadają gminy: Mrągowo, gm. Giżycko oraz Mikołajki, stanowiąc czołową trójkę w przypadku wartości obu zmiennych.

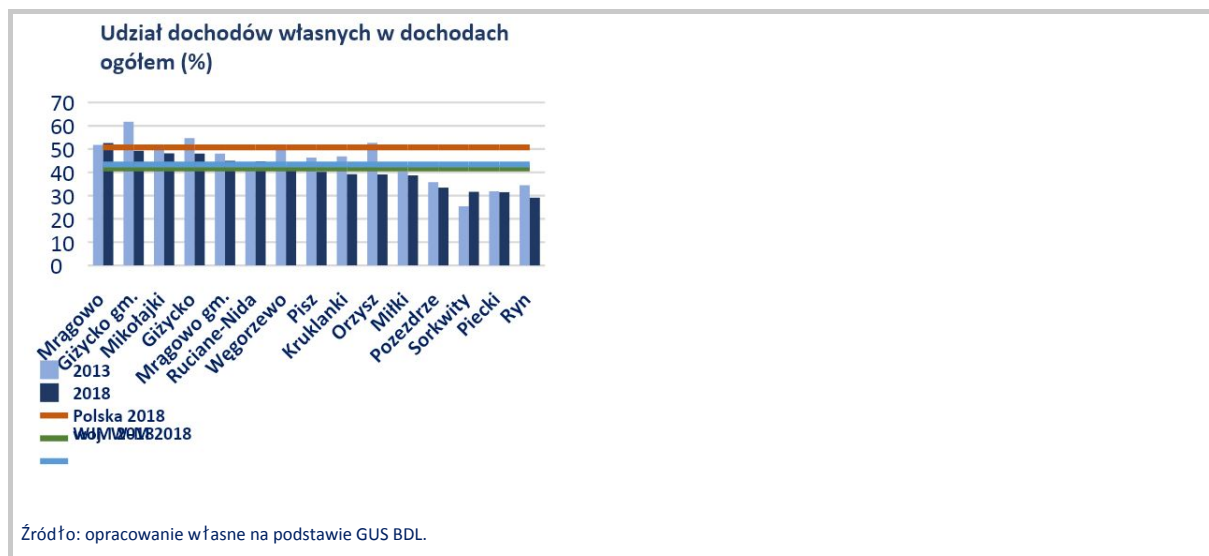
Szczególnie wysokość dochodów własnych na mieszkańca wciąż wykazuje duże zróżnicowanie pomiędzy gminami WJM. O ile gminy o najwyższych dochodach wyraźnie przewyższają średnią wojewódzką, o tyle gminy najbiedniejsze mają dochody własne o ok. 600 zł per capita niższe od przeciętnych w regionie (Wykres 1). Za pozytywne zjawisko uznać należy jednak wzrost dochodów własnych na mieszkańca we wszystkich gminach WJM. Ogółem obszar WJM wykazuje dochody własne per capita niższe niż średnio w kraju i województwie².

Wykres 1. Wskaźniki finansowe gmin

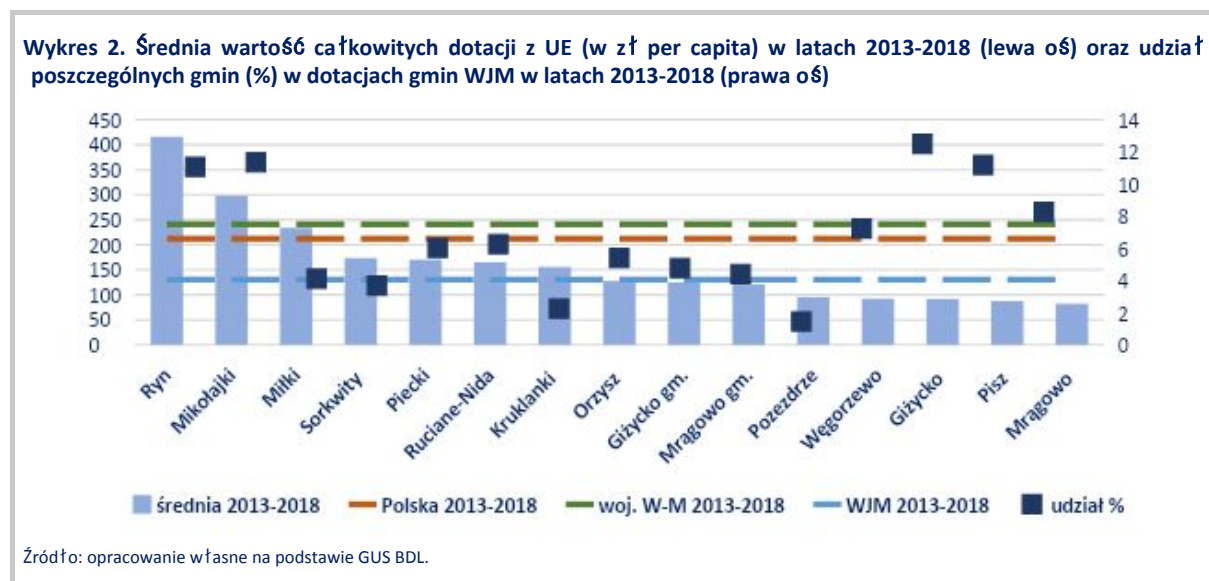
¹ W niniejszej części Strategii zaprezentowano wybór najważniejszych zagadnień istotnych z punktu widzenia dalszego rozwoju OF Wielkich Jezior Mazurskich. Analizy uwzględniają następujące układy porównawcze: poszczególne gminy WJM, średnia dla całego obszaru WJM, średnia dla Polski, średnia dla województwa.

² Przy analizie tych wskaźników trzeba mieć jednak na uwadze, że dochody własne średnio dla Polski oraz województwa liczone są razem z budżetami miast na prawach powiatu (liczonymi łącznie dla gminy i powiatu), co powoduje, że poziom dochodów per capita jest zawyżony. Z tego względu, wartości w gminach WJM zbliżone do wartości krajowych i wojewódzkich oraz fakt, że średnie dochody własne per capita obszaru WJM nieznacznie odbiegają od wartości w województwie należy uznać za zjawiska pozytywne.

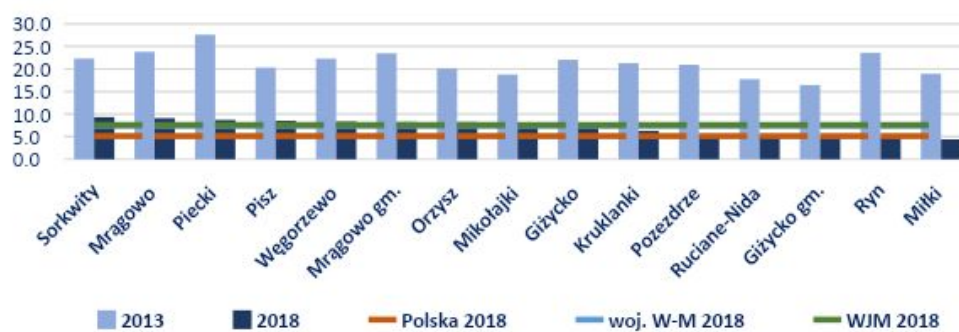
Wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem gmin pokazuje jednak, że pomimo ogólnego wzrostu, dochody własne w większości gmin przyrastają w mniejszym stopniu niż pozostałe dochody gmin (dotacje, subwencje). Wzrost odsetka udziału dochodów własnych w dochodach ogółem nastąpił jedynie w trzech gminach (Mrągowo, Ruciane-Nida i Sorkwity). Udział dochodów własnych w dochodach ogółem dla całego obszaru WJM jest wyższy niż w województwie, ale niższy niż w kraju.

Średnia wartość całkowitych dotacji z UE w latach 2013-2018 plasuje gminy WJM poniżej przeciętnej wartości dla kraju oraz województwa warmińsko-mazurskiego. Jedynie trzy gminy (Ryn, Mikołajki oraz Miłki) otrzymały w badanym okresie średnio więcej funduszy niż obszar gmin Warmii i Mazur (Wykres 2).

Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach gmin ogółem zanotował znaczący spadek we wszystkich gminach należących do WJM (Wykres 3). Najwyższy spadek charakteryzował gminę Ryn, a najniższy Mikołajki. Mimo tego pozytywnego trendu warto zauważyć, że niewielka liczba gmin (Ruciane-Nida, Giżycko gm., Ryn oraz Miłki) w 2018 roku zanotowała poziom wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem niższy od średniej krajowej.

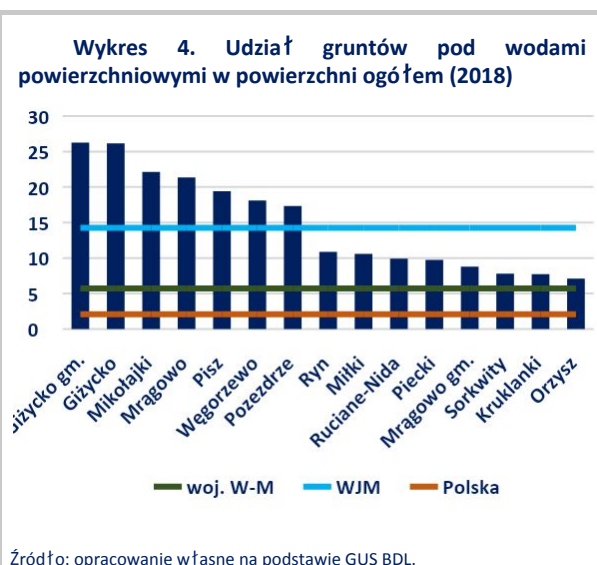
Wykres 3. Wydatki na pomoc społeczną w wydatkach ogółem (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

2.2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich charakteryzuje się specyficznymi uwarunkowaniami przyrodniczymi, na które składają się:

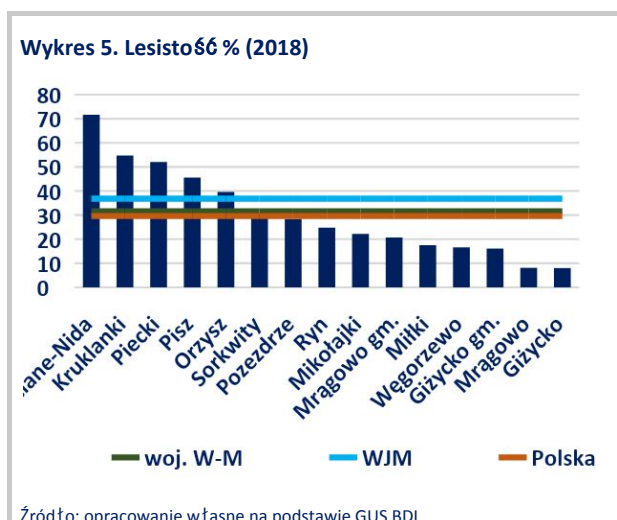

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ **Bardzo wysoka jeziorność** – udział gruntów pod wodami powierzchniowymi w powierzchni obszaru WJM ogółem jest ponad dwukrotnie większy niż województwie (Wykres 4). Największy ich udział występuje w gminie i mieście Giżycko i gminach: Mikołajki, Mragowo, Pisz, Węgorzewo i Pozezdrze.

System Wielkich Jezior Mazurskich połączony jest kanałami naturalnymi i sztucznymi. W ujęciu hydrologicznym system WJM jest tworem antropogenicznym, z czym wiąże się jego niestabilność (zmiennie przepływy w jeziorach, konieczność zarządzania poziomem zwierciadła wód). Choć głównym celem przyświecającym połączeniu Wielkich Jezior Mazurskich był transport

towarowy, funkcja ta wspólnie rozwija się w kierunku transportu pasażerskiego. Istniejący szlak wodny ma unikalne wartości turystyczno-rekreacyjne;

✓ **Wysoka lesistość** – udział lasów w ogólnej powierzchni jest wyższy niż średnio w województwie, choć mocno zróżnicowany wewnątrz WJM. Największą lesistością charakteryzują się gminy położone w południowej części obszaru WJM (Ruciane-Nida, Piecki i Pisz) oraz położona w północno-zachodniej części obszaru WJM gmina Kruklanki (Wykres 5).

Większość gmin cechuje albo bardzo wysoki poziom lesistości albo jeziorności. Jedynie w gm. Pisz wartości dla obu wskaźników są ponadprzeciętne (większe od średniej WJM).

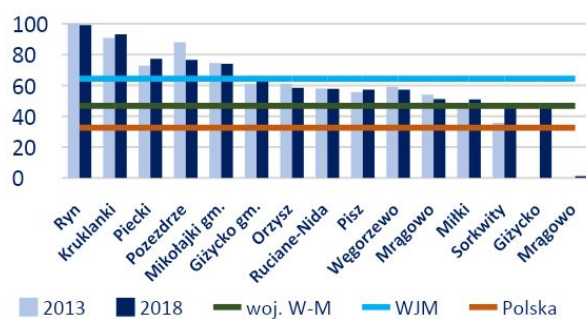
Kraina Wielkich Jezior Mazurskich cechuje się **typowymi cechami krajobrazu pojeziernego**. W południowej części dominuje krajobraz fluwioglacjalny równinny i falisty, w centralnej – glacialny pagórkowaty, zaś w północnej – glacialny równinny i falisty. Dopełnieniem wymienionych wyżej typów jest hydrogeniczny krajobraz równin bagiennych, tworzący mozaikę niewielkich płątów na całym terenie (większe powierzchnie na północ od jez. Mamry – dolina Węgorapy, w centralnej części WJM – obniżenie na północ od jez. Łuknajno i w rejonie kanałów, na południe od jez. Śniardwy i na wschód od jez. Niegocin). Cechy przyrodnicze wymienionych typów krajobrazu decydują o możliwościach gospodarczego wykorzystania terenu (Tabela 1). Pod względem możliwości produkcji w oparciu o własne zasoby opisywany obszar ma charakter rolno-leśno-rybacki.

Tabela 1. Typy krajobrazu na obszarze Krainy Wielkich Jezior Mazurskich

Gatunek krajobrazu	Dominujące utwory powierzchniowe	Stosunki wodne	Gleby	Roślinność potencjalna	Dominujący typ użytkowania
Glacialny pagórkowaty	Piaski gliniaste, gliny	Zmienne, liczne zabagnione obniżenia i jeziora	Brunatne, płowe, rdzawe	Grądy, bory mieszane	Obszary rolnicze (mozaika pól uprawnych, użytków zielonych), lasy
Glacialny równinny i falisty	Gliny, piaski gliniaste	Zmienne, jeziora i zabagnienia	Brunatne, czarne ziemie	-	Obszary rolnicze (mniejsza mozaikowość, niż w przypadku krajobrazu pagórkowatego), lasy
Fluwioglacjalny równinny i falisty	Piaski fluwioglacjalne	Głębokie	Bielicowe, rdzawe	Bory suche, bory mieszane	Lasy, użytki zielone
Równin bagiennych	Torfy, muły, deluwia	Płytke i bardzo płytke	Bagienne	Olsy, bory bagienne	Lasy, użytki zielone

Źródło: opracowanie własne na podstawie Richling (1992).

Wykres 6. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (lata 2013 i 2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Obszar WJM pokryty jest krajowymi formami ochrony przyrody w 64% (znacznie powyżej średniej dla województwa). W przeważającej części gmin udział obszarów prawnie chronionych stanowi ponad 50%. Skrajnym przypadkiem jest Ryn, który cały znajduje się pod ochroną (Wykres 6).

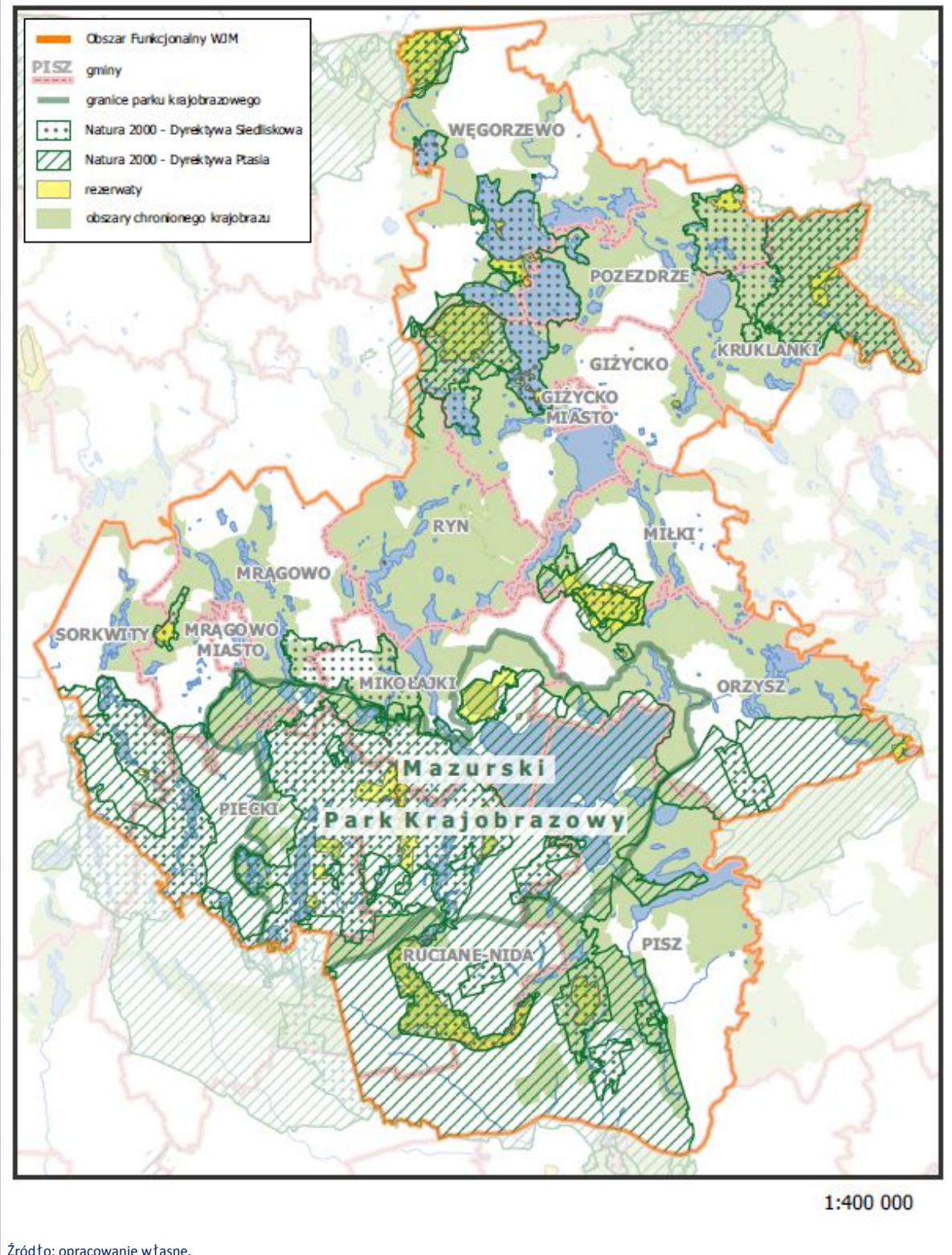
Obszar WJM objęty jest różnymi formami ochrony – obszary chronionego krajobrazu (które zajmują największą powierzchnię), rezerваты przyrody, rezerваты rzeczne, rezerваты objęte konwencją Ramsar, Mazurski Park Krajobrazowy. Część obszaru objęta jest także siecią Natura 2000 – w największym stopniu w gminie Ruciane Nida i Kruklanki. W gminach miejskich WJM udział obszarów chronionych jest nieznaczny (Mapa 2).

Największym problemem dotyczącym stanu środowiska, z jakim zmagają się obszar WJM jest postępująca eutrofizacja jezior. Proces ten przybiera na sile m.in. przez brak odpowiednich systemów sanizacji i wzmożony ruch turystyczny nawodny.³ Dalsza eutrofizacja jezior doprowadzi do pogorszenia warunków bytowania ryb, a przez to, do jeszcze większego ograniczenia zasobów gospodarki rybackiej.

³ Chróst R.J. i in. (2013) Stan jakości wód oraz zagrożeń eutrofizacyjnych dla jezior w południowej części kompleksu Wielkich Jezior Mazurskich odprowadzających wodę do Jeziora Śniardwy, Lokalna Grupa Rybacka „Mazurskie Morze”, Orzysz.

Mapa 2. Obszary chronione WJM

Wysokie walory środowiska przyrodniczego poddawane są silnej antropopresji, dlatego kluczowym zagadnieniem rozwojowym pozostaje jakość wyposażenia w infrastrukturę techniczną. W ostatnich latach znacząco zwiększył się dostęp do infrastruktury komunalnej w obszarze WJM. Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej wyniósł 95% (więcej niż średnia dla kraju i

województwa), przy 89 % w 2012r. Ciągłe widoczny jest niski udział korzystających z wodociągów w gminach Orzysz i Miłki (Wykres 7).

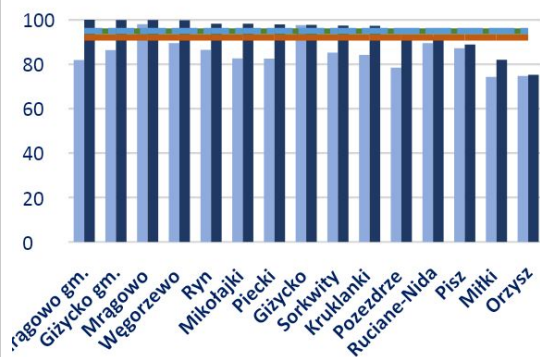
Znacznie słabsze wskaźniki osiąga obszar pod względem odsetka osób korzystających z infrastruktury kanalizacyjnej. Choć wartość wskaźnika dla OF WJM (77%) jest wyższa niż średnio dla województwa (74%) i kraju (70%), aż w 8 gminach nie przekracza ona 70 %. Dostęp do kanalizacji jest największy na obszarach miejskich, a szczególnie utrudniony w gminach wiejskich. Największe pozytywne zmiany zaobserwowano na terenach gmin Ruciane Nida, Ryn, Mikołajki, Giżycko i Kruklanki.

Ogółem, obszar WJM osiągnął wskaźnik osób korzystających z oczyszczalni powyżej średniej krajowej i wojewódzkiej. W ostatnich latach najbardziej dynamiczne zmiany zaszły w gminie Giżycko i Miłki. Analogicznie do sieci kanalizacyjnej także w przypadku oczyszczalni ścieków mieszkańcy obszarów wiejskich mają najmniejszy dostęp do nich. W 1/3 gmin wartość wskaźnika w 2018 r. była poniżej średniej krajowej – wskazane 5 gmin ma charakter wiejski.

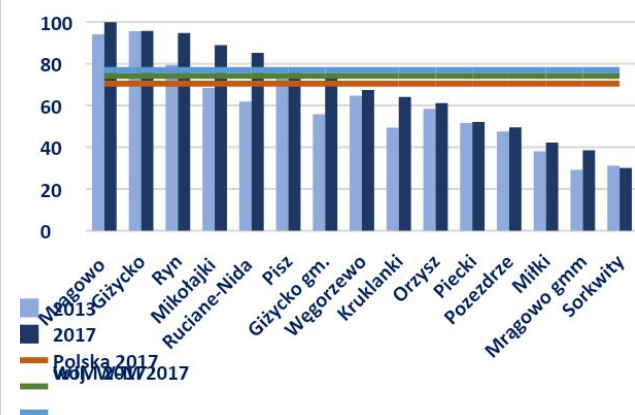
Trudno stwierdzić, gdzie znajduje się granica maksymalnego udziału mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków dla Krainy WJM, ponieważ z uwagi na rozproszoną sieć osadniczą na znaczącym obszarze tego terenu najlepiej sprawdzą się oczyszczalnie przydomowe lub nowoczesne szamba szczelne, które nie są ujmowane w statystykach. Wydaje się jednak, że szczególnie na obszarach podmiejskich (m.in. w gminie wiejskiej Mrągowo) istnieje duży potencjał do poprawy sytuacji w tym zakresie.

Wykres 7. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodno-kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków

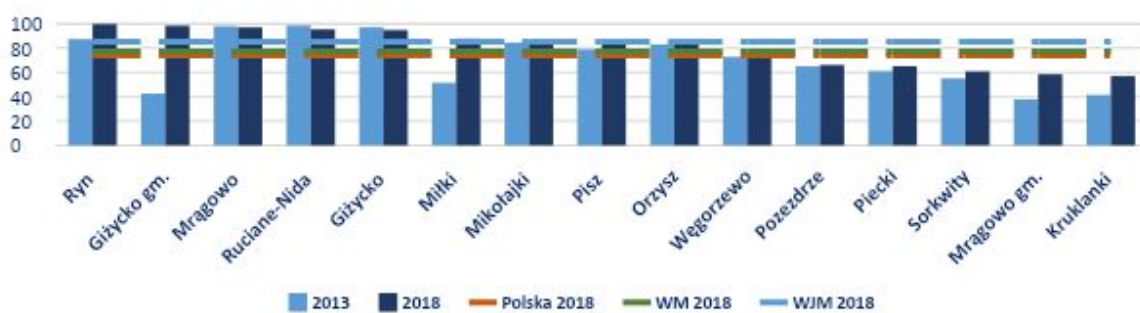
Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej (%)

Udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej (%)

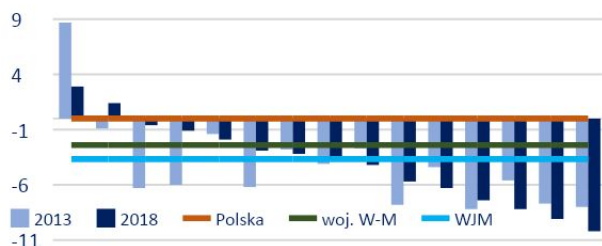
Udział mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

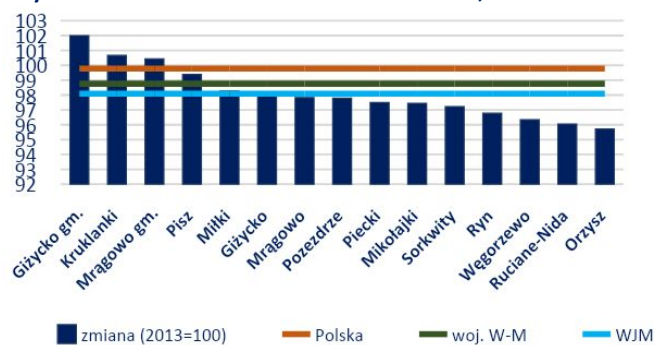
2.3. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

Wykres 8. Saldo migracji na 1000 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

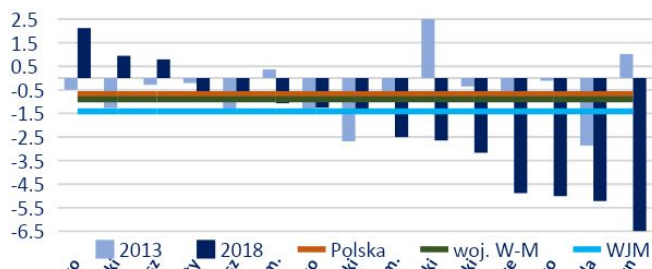
Wykres 9. Zmiana ludności w latach 2013-2018, 2013=1000

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Obszar Wielkich Jezior Mazurskich zamieszkuje 165 355 osób. Liczba mieszkańców względem 2013 roku zmalała (o ponad 3000). Ta ujemna zmiana była większa niż średnio w województwie i w kraju (Wykres 9). Zaledwie w 3 gminach odnotowano zmianę *in plus* (Giżycko, Kruklanki i Mrągowo). Analizując wszystkie gminy widoczna jest pewna zależność – najwyższe pozytywne wskaźniki osiągnęły gminy wiejskie, a najniższe gminy miejsko-wiejskie. Miasta Giżycko i Mrągowo, choć osiągnęły zmianę *in minus*, względem pozostałych obszarów miejskich zajmują relatywnie dobrą pozycję.

Wykres 10. Przyrost naturalny na 1000 osób

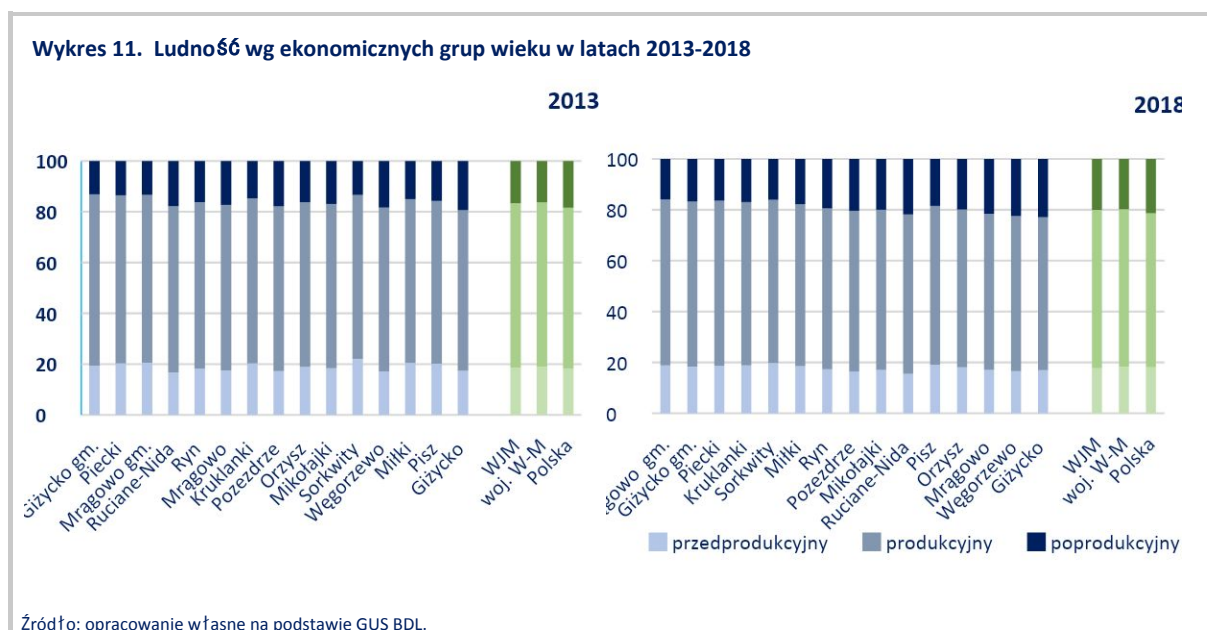

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Zmiany liczby ludności powiązane są z zachodzącymi w obszarze zjawiskami demograficznymi – migracjami i przyrostem naturalnym. Zmiana liczby ludności in plus i dodatnie saldo migracji w gminach wiejskich Giżycko i Mrągowo, przy jednocześnie ujemnych wskaźnikach w miastach Giżycko i Mrągowo pozwala postawić wniosek, że na obszarach tych dochodzi do procesu suburbanizacji (Wykres 8). Zmiana in plus w gminie Kruklanki jest natomiast powiązana z dodatnim przyrostem naturalnym (Wykres 10). Ogółem obszar WJM zarówno pod względem salda migracji, jak i przyrostu naturalnego wypada słabo na tle województwa i kraju.

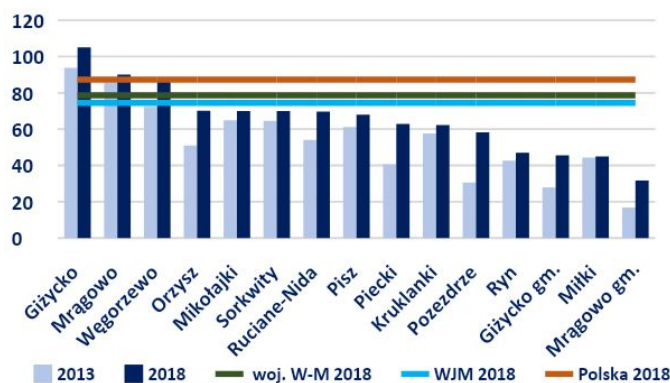
Najbardziej zagrożone depopulacją są obszary gmin Ruciane Nida, Ryn, Węgorzewo (bardzo niskie wartości wszystkich trzech analizowanych wskaźników). Dynamika zmian (w latach 2013-2018) wskazuje, że w obszarach tych negatywne procesy mogą się pogłębiać.

W obszarze WJM widoczny jest także proces starzenia się społeczeństwa. Proces ten zachodzi w tempie szybszym niż ma to miejsce w kraju, ale mniej dynamicznie niż w regionie (Wykres 11). Największy udział ludności w wieku poprodukcyjnym, przy jednocześnie najniższym udziale osób w wieku produkcyjnym zamieszkuje obszary gmin miejskich i miejsko-wiejskich. Analogicznie, udział osób w wieku produkcyjnym jest największy w gminach wiejskich, przy jednocześnie najmniejszym udziale osób w wieku poprodukcyjnym.

Poziom kapitału ludzkiego mierzony udziałem dzieci objętych opieką przedszkolną w grupie dzieci w wieku 3-5 lat wskazuje na pozytywne zmiany rozwojowe w obszarze WJM. Wszystkie gminy zanotowały wzrost wskaźnika. Opieka przedszkolna jest jednak ciągle na niższym poziomie niż średnio w kraju i województwie, zarówno pod względem wartości wskaźnika, jak i jego dynamiki zmian (Wykres 12).

Wykres 12. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym

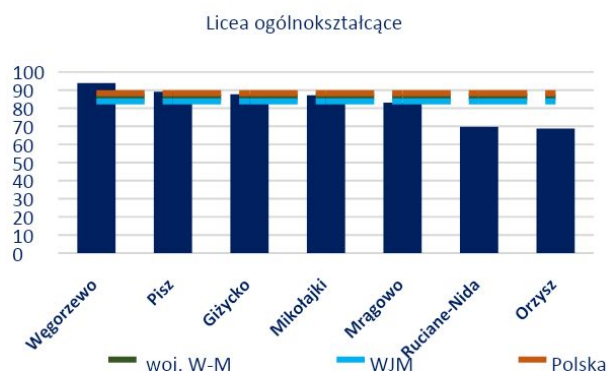

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W miastach Giżycku oraz Mragowie udział dzieci uczęszczających do przedszkoli kształtuje się na poziomie od 90 do 105 %, podczas gdy w otaczających je gminach wiejskich (gmina wiejska Giżycko oraz Mragowo) udział ten wynosi odpowiednio 46 i 32%. Są to odpowiednio gminy o najwyższym odsetku uczęszczających do przedszkola i najniższym. Pomimo widocznej znacznej poprawy sytuacji na omawianych obszarach wiejskich (bardzo duża zmiana wartości wskaźnika), ciągle widoczny jest brak infrastruktury społecznej gmin wiejskich, który wpływa na atrakcyjność zamieszkania. Sytuacja w tych gminach jest o tyle istotna, że notowały one w ostatnich latach największy przyrost liczby mieszkańców. Utrzymanie się jednak pozytywnego trendu wzrostu udziału dzieci objętych opieką przedszkolną daje nadzieję na dalszą poprawę tej sytuacji.

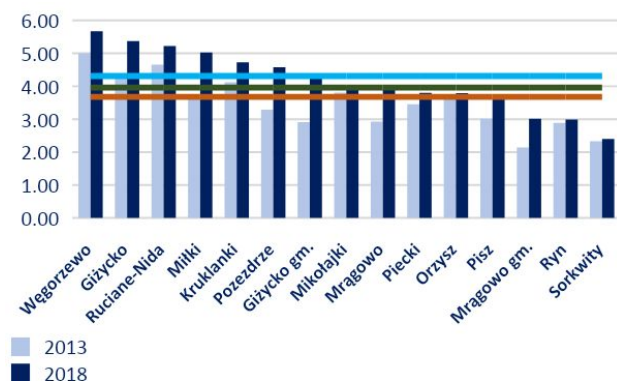
Przejawem zasobności obszaru WJM w kapitał ludzki może być także zdawalność egzaminów maturalnych (w gminach, w których występuje szkolnictwo ponadgimnazjalne). W obszarze WJM w szkołach zawodowych jest ona większa od średniej wojewódzkiej i niższa od krajowej, a w liceach nieznacznie poniżej średniej wojewódzkiej i krajowej. Najwyższą zdawalność odnotowano w gminach Węgorzewo, a kolejno w gminie Pisz (wyniki wyższe od średniej krajowej). Odsetek zdających egzamin maturalny w liceach jest znacznie wyższy niż w szkołach zawodowych (Wykres 13).

Wykres 13. Zdawalność egzaminów maturalnych (średnia dla lat 2013-2017)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

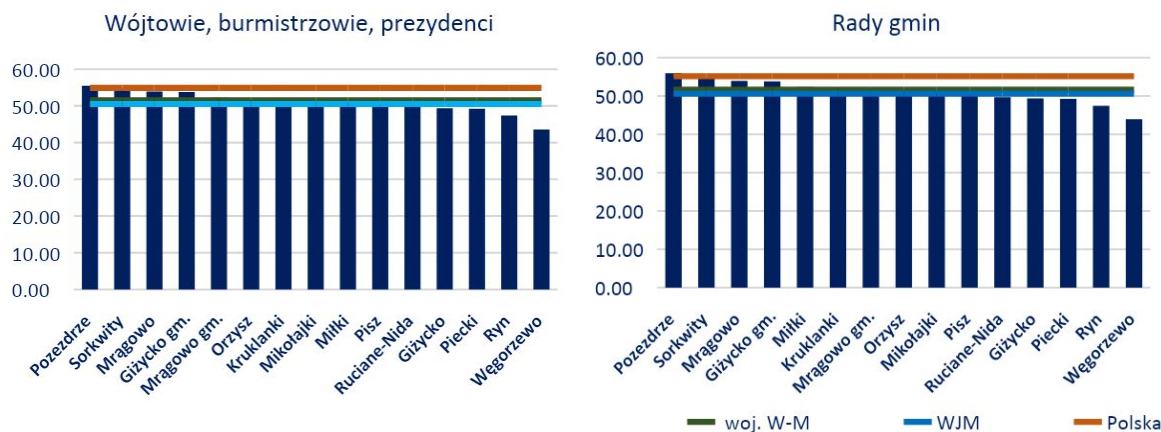

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Kapitał społeczny mierzony poziomem aktywności fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych jest wyższy w obszarze WJM niż średnio w kraju i województwie (w ponad połowie gmin przekracza średnią dla województwa). We wszystkich gminach WJM odnotowano wzrost wskaźnika w latach 2013-2018 (Wykres 14).

Frekwencja wyborcza, która świadczy o poziomie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, w obszarze WJM podczas ostatnich wyborów samorządowych (na poziomie lokalnym) była nieznacznie niższa niż średnio dla województwa i kraju. Najwyższą frekwencję (jedeny wynik ponad średnią krajową) odnotowano w gminie Pozezdrze. Wysokie wyniki odnotowano także w gminach Sorkwity, Mrągowo i Giżycko, najniższe w gminach Ryn i Węgorzewo (Wykres 15).

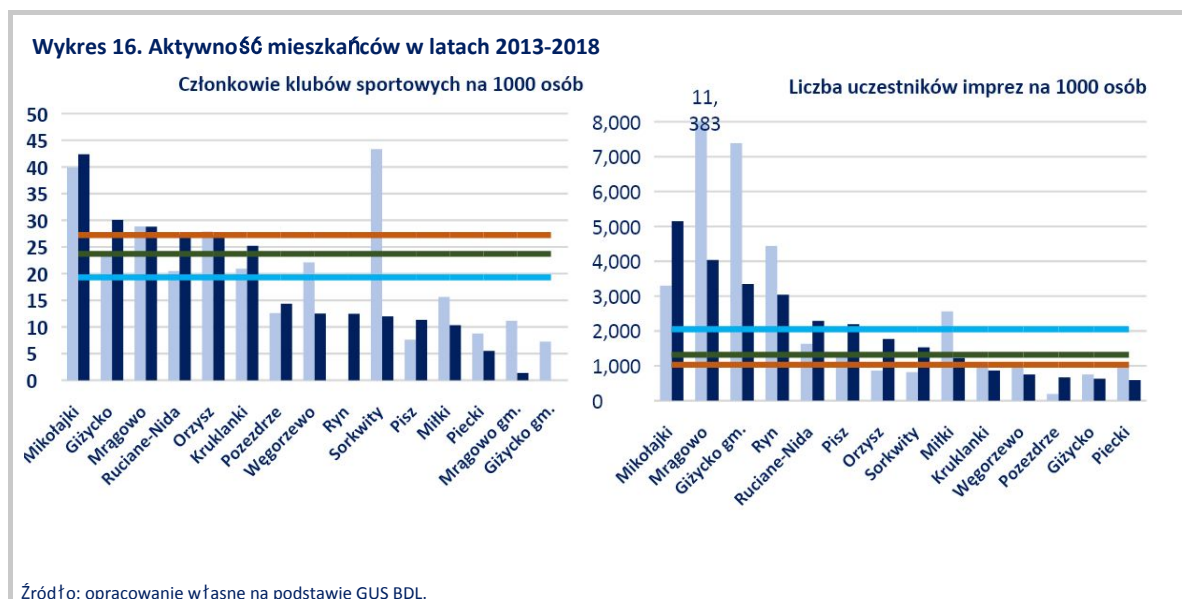
Wykres 15. Frekwencja wyborcza (2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Aktywność mieszkańców WJM mierzona uczestnictwem w kulturze i sporcie jest wewnątrz bardzo zróżnicowana. Badany obszar charakteryzuje w dalszym ciągu bardzo wysoka wartość wskaźnika uczestników imprez w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (Wykres 16). Świadczy on nie tyle o aktywności mieszkańców, co o umiejętności zorganizowania imprez o bardzo dużej liczbie uczestników spoza danej gminy. W dużym stopniu jest to możliwe dzięki istnieniu znaczącego ruchu turystycznego, choć zależność może też mieć charakter odwrotny (tzn. imprezy przyciągają turystów). O pewnych niedostatkach kapitału społecznego WJM mogą świadczyć dane na temat członkostwa w klubach sportowych. Wartości dla poszczególnych gmin są silnie zróżnicowane,

jednak średnia wartość dla obszaru WJM plasuje go za województwem warmińsko-mazurskim oraz Polską. Szczególnie słaba sytuacja występuje w gminach wiejskich Giżycko i Mrągowo, co tłumaczyć można obecnością klubów w gminach miejskich. Dla obu wskaźników najwyższą wartość odnotowano w gminie Mikołajki.

2.4. SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Dostępność komunikacyjna mierzona czasem dojazdu do Olsztyna wykazuje duże zróżnicowanie wśród gmin obszaru WJM (Tabela 2). Część gmin (przez pryzmat czasu dojazdu samochodem) można uznać za obszary peryferyzacji i są to: Orzysz, Węgorzewo, Kruklanki, Miłki, Pozezdrze i gmina wiejska Giżycko. Czas dojazdu do Olsztyna ze wszystkich tych jednostek przekracza 100 minut. Liczba minut potrzebna na podróż jeszcze się wydłuża, jeśli weźmiemy pod uwagę transport zbiorowy, a nie indywidualny. Szczególnie widoczne jest to w gminach Kruklanki i Miłki, z których nie ma bezpośredniego połączenia do Olsztyna. W najlepszej sytuacji pod względem dostępności busem są gminy Sorkwity oraz m. Mrągowo i jego gmina wiejska, z których liczba połączeń tym środkiem transportu jest najwyższa. Połączenia kolejowe występują wyłącznie z gminy miejskiej i wiejskiej Giżycko.

Tabela 2. Czas dojazdu i liczba połączeń do Olsztyna

GMINA	Czas dojazdu do Olsztyna - transport indywidualny [minuty]	Czas dojazdu do Olsztyna - transport zbiorowy [minuty]	Liczba połączeń do Olsztyna w ciągu jednego dnia - bus	Liczba połączeń do Olsztyna w ciągu jednego dnia - kolej
Giżycko	91,0	113,7	16	4
Mrągowo	53,4	57,1	38	0
Mikołajki	77,8	123,0	2	0
Orzysz	108,6	154,0	2	0
Pisz	98,6	145,7	7	0
Ruciane-Nida	86,7	119,6	5	0
Ryn	70,3	84,2	16	0
Węgorzewo	106,0	149,0	2	0
Giżycko (gm)	101,8	113,7	16	4

Kruklanki*	104,9	188,8	6	0
Miłki*	104,3	301,2	5	0
Mrągowo (gm.)	58,8	57,1	38	0
Piecki	64,6	71,8	5	0
Pozezdrze	103,7	134,5	2	0
Sorkwity	39,9	46,7	39	0

*Połączenia z przesiadkami

Źródło: opracowanie własne na podstawie map Google i e-podróżnik.

Analiza średniego czasu dojazdu do miasta powiatowego przedstawia dostępność komunikacyjną wewnątrz Obszaru WJM na dobrym poziomie (Tabela 3). We wszystkich gminach różnica między czasem dojazdu transportem indywidualnym, a transportem zbiorowym jest nieznaczna. Wszystkie gminy WJM mają dostępny transport zbiorowy, a największa liczba połączeń charakteryzuje gminę Sorkwity. Gminą z najmniejszą liczbą połączeń są Kruklanki. Maksymalny czas dojazdu z gminy WJM do miasta powiatowego nieznacznie przekracza pół godziny, a w większości gmin jest możliwy w czasie niższym niż 20 minut. Świadczy to o relatywnie dobrym skomunikowaniu wewnątrz obszaru WJM.

Tabela 3. Czas dojazdu i liczba połączeń do miasta powiatowego

GMINA	Czas dojazdu do miasta powiatowego - transport indywidualny [minuty]	Czas dojazdu do miasta powiatowego - transport zbiorowy [minuty]	Liczba połączeń do miasta powiatowego w ciągu jednego dnia - bus
Giżycko (gm.)	0,0	0,0	siedziba
Mrągowo (gm.)	0,0	0,0	siedziba
Mikołajki	25,4	31,5	11
Orzysz	31,7	28,5	14
Pisz	0,0	0,0	siedziba
Ruciane-Nida	19,3	20,0	7
Ryn	21,7	29,6	26
Węgorzewo)	0,0	0,0	siedziba
Giżycko	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
Kruklanki	16,1	17,2	5
Miłki	15,4	17,5	8
Mrągowo	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
Piecki	11,6	14,1	8
Pozezdrze	12,1	16,9	17
Sorkwity	14,3	11,4	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie map Google i e-podróżnik.

Główne szlaki komunikacyjne obszaru tworzą drogi krajowe:

Na linii północ-południe:

- S63 – biegnie od granicy z Rosją (Perły) na południe (przez 4 województwa) do miejscowości Sławatycze (województwo lubelskie) przy granicy białoruskiej;
- S59 – znajduje się wyłącznie na obszarze regionu warmińsko-mazurskiego – łączy Giżycko z Rozogami;

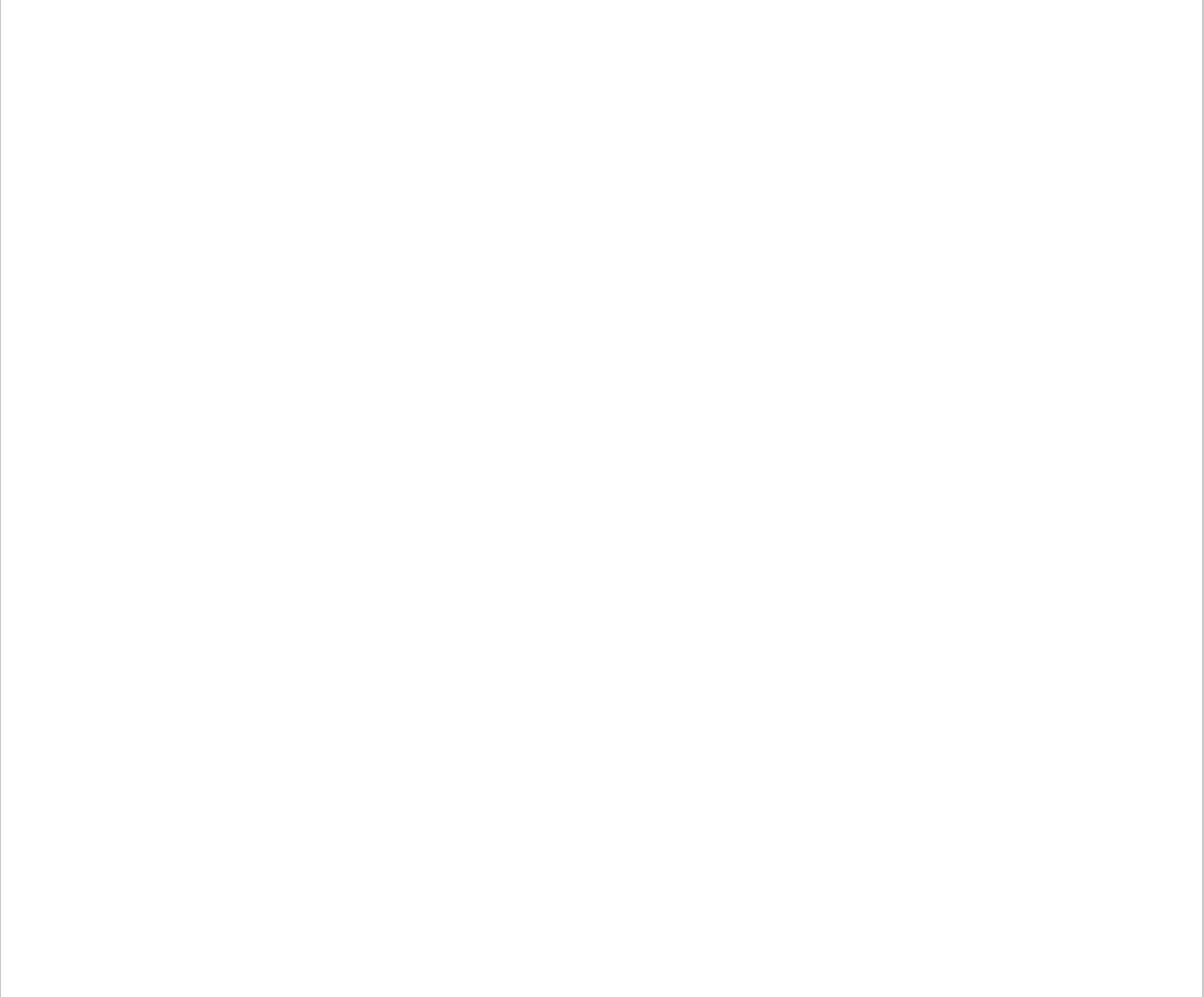
Na linii wschód-zachód:

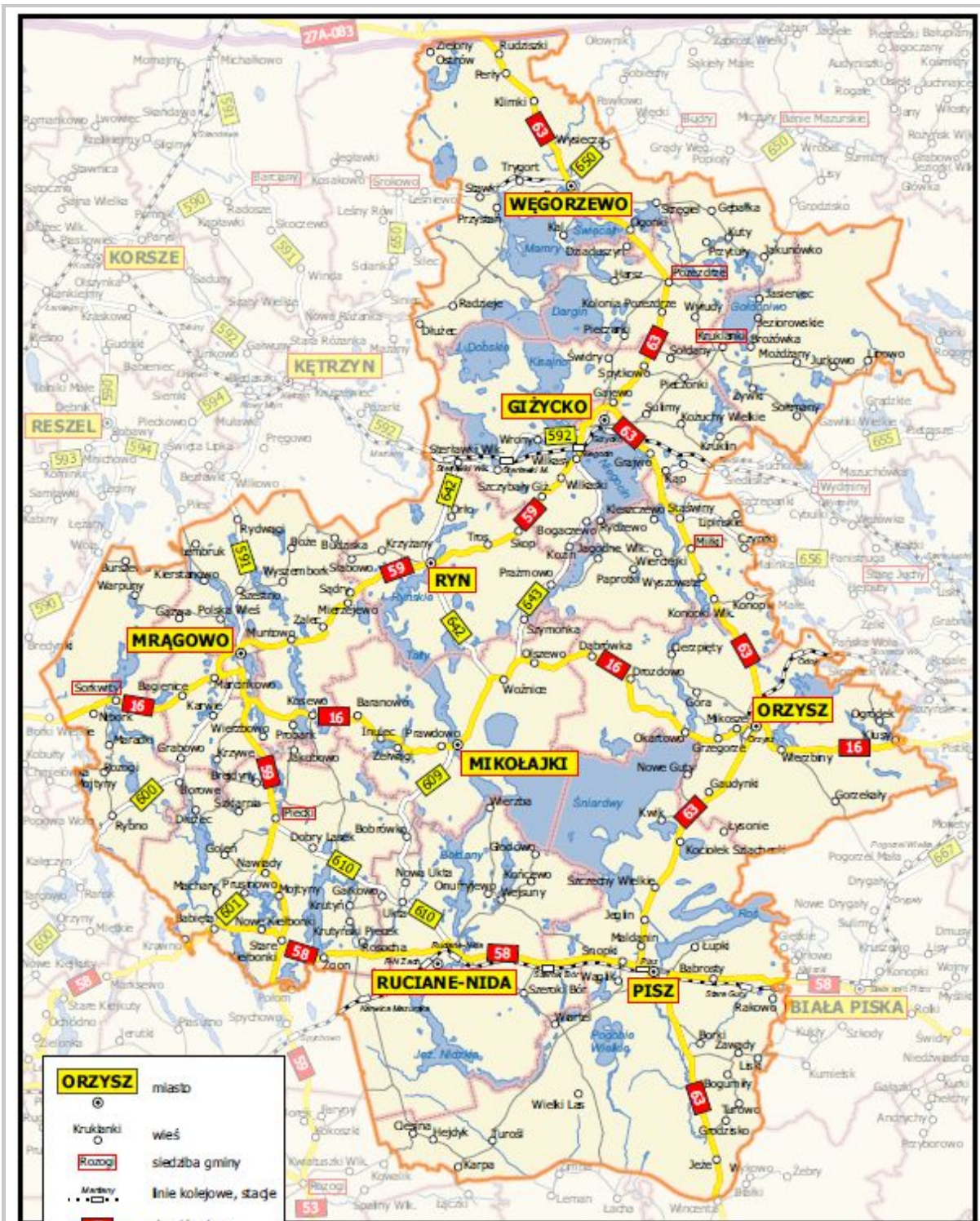
- S16 – przebiega od województwa kujawsko-pomorskiego (Dolna Grupa) do granicy litewskiej w województwie podlaskim (Ogrodniki)
- S58 – łączy Olsztynek z Szczuczynem (województwo podlaskie)

System komunikacyjny WJM usprawnia sieć dróg wojewódzkich, które zlokalizowane są głównie w centralnej i zachodniej części obszaru (Mapa 3).

Istotny w kontekście dostępności komunikacyjnej obszaru jest dalszy rozwój infrastruktury drogowej w regionie. W ostatnich latach zrealizowane zostały liczne inwestycje w tym zakresie. Szczególnie kontrowersyjnym tematem w obecnym czasie jest rozbudowa czteropasmowej drogi S 16, która z jednej strony ma przysłużyć się poprawie dostępności Krainy WJM, z drugiej stwarza obawy związane z degradacją unikalnego charakteru obszaru, opartego na walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Mapa 3. System komunikacyjny OF WJM

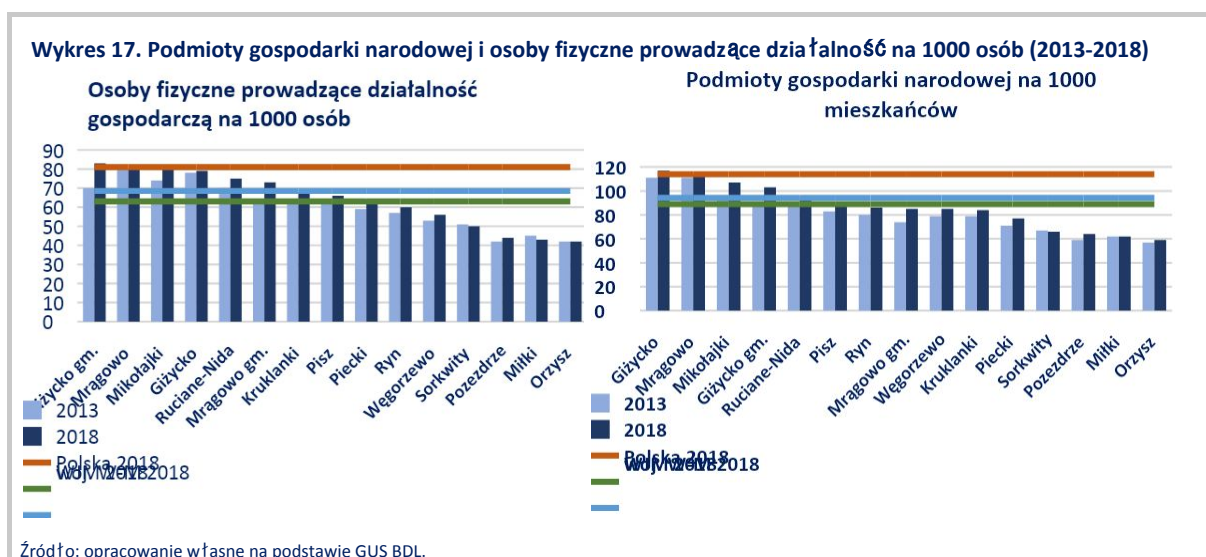

Źródło: opracowanie własne.

2.5. KONKURENCYJNA GOSPODARKA

2.5.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

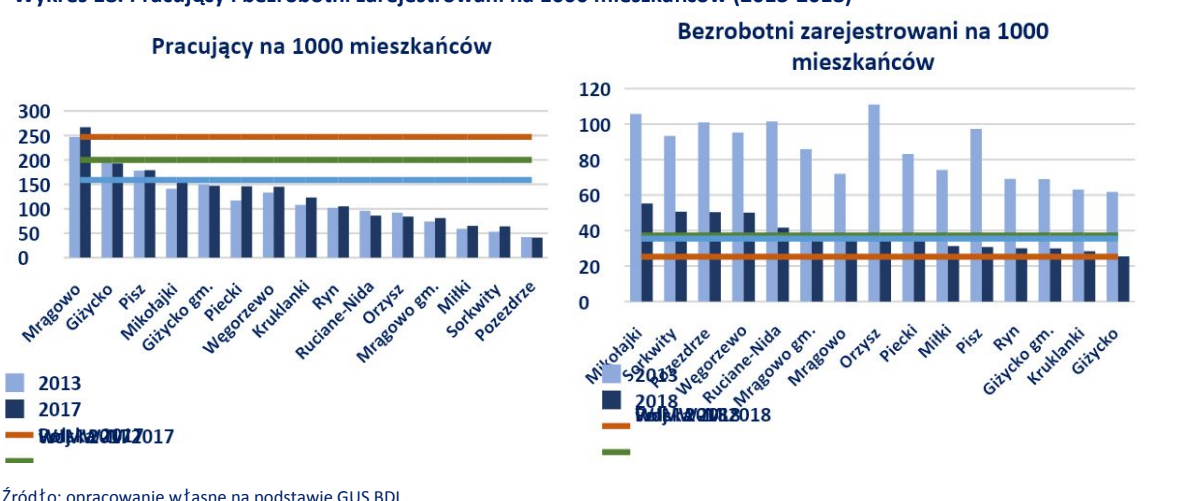
Poziom przedsiębiorczości mierzony liczbą podmiotów gospodarczych oraz osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w obszarze WJM jest niższy od średniej dla województwa i nieznacznie wyższy od średniej krajowej (Wykres 17). Najwyższe wartości obu wskaźników notują miasta Giżycko i Mrągowo i gminy Giżycko, Mikołajki i Ruciane Nida (czyli gminy, w których jednocześnie poziom rozwoju turystyki jest ponadprzeciętny). W dalszym ciągu najniższą pozycję zajmują gminy Miłki, Orzysz i Pozezdrze, położone we wschodniej części obszaru WJM. Choć widoczny jest wzrost wartości obu wskaźników w większości gmin (w gminach Miłki i Sorkwity odnotowano nieznaczny spadek), dynamika tych zmian jest znacznie niższa niż miało to miejsce w latach 2006-2012.

Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w OF WJM ogółem jest na poziomie niższym od średniej wojewódzkiej i krajowej (Wykres 18). Należy jednak mieć na uwadze fakt, że w przypadku regionu turystycznego, jakim jest kraina WJM, dużą rolę może odgrywać rynek pracy sezonowej, pozostający często poza oficjalnymi danymi statystyki publicznej. W dalszym ciągu najwyższe wartości liczby osób pracujących notują miasta Giżycko, Mrągowo oraz gmina Pisz, a najniższe gminy Miłki, Pozezdrze oraz Sorkwity. Choć dynamika zmian w obszarze WJM w dalszym ciągu jest wewnątrznie zróżnicowana (widoczny zarówno wzrost jak i spadek wskaźnika), to warto podkreślić, że zmiany negatywne nie są już tak bardzo widoczne jak miało to miejsce w latach 2006-2012.

We wszystkich gminach analizowanego obszaru nastąpił znaczny spadek liczby osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (Wykres 18). Wartość wskaźnika w obszarze WJM, co prawda ciągle utrzymuje się na znacznie wyższym poziomie niż w kraju, ale spadła poniżej średniej w województwie.

Wykres 18. Pracujący i bezrobotni zarejestrowani na 1000 mieszkańców (2013-2018)

2.5.2. TURYSTYKA – NA STYKU PRZYRODY I GOSPODARKI

Obszar Wielkich Jezior Mazurskich to teren o wysokiej jakości środowisku przyrodniczym, w znacznym stopniu opartym na potencjale leśnym i wodnym.

Główną atrakcją części wodnej obszaru stanowi **Szlak Wielkich Jezior Mazurskich**, dedykowany przede wszystkim **turystyce żeglarskiej**. Na terenie jezior go tworzących utworzona została bogata infrastruktura służąca uprawianiu żeglarstwa, jednak część akwenów jest jej pozbawiona ze względu na ochronę rezerwatową bądź trudną dostępność linii brzegowej (Kulczyk, Derek, Woźniak 2016).

Jeziora na szlaku Wielkich Jezior Mazurskich mają różną atrakcyjność dla żeglarstwa. Za jej składowe uznać należy walory żeglarskie (powierzchnia akwenu, łączność z innymi zbiornikami, trudności manewrowe) oraz możliwości postoju (miejsca w portach, charakter i dostępność brzegów). Uwagę zwraca fakt, że największe polskie jezioro – Śniardwy – cieszy się relatywnie małą popularnością wśród żeglarzy. Przyczyną tego jest niska dostępność linii brzegowej (przede wszystkim z przyczyn naturalnych – nawietrzność, pływizny, kamienie przy brzegu), liczne rafy kamienne (w ostatnich latach zostały oznakowane), a w przypadku niestabilnej pogody również zagrożenie silnym wiatrem i wysoką falą.

Słynne szlaki żeglowne WJM to między innymi trasa Giżycko-Węgorzewo, Giżycko-Mikołajki czy Mikołajki-Pisz⁴. Badania przeprowadzone na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich wykazały, że żeglarstwo jest najpopularniejszą formą spędzania czasu na szlaku, a drugą w kolejności (ale znacznie rzadziej uprawianą) formą turystyki wodnej jest **turystyka motorowodna** (Kulczyk, Woźniak, Derek, Kowalczyk 2015).

Trzecią formą uprawianej na obszarze WJM turystyki wodnej jest **kajakarstwo**. Jednym z najpopularniejszych szlaków kajakowych na omawianym obszarze jest **szlak rzeki Krutyni**, przebiegający przez takie gminy jak Sorkwity, Mikołajki. Drugą popularną trasą jest szlak rzeki Nidka (gmina Ruciane-Nida), zaś w Kruklankach miłośników kajakarstwa przyciągnie szlak rzeki Sapiny.

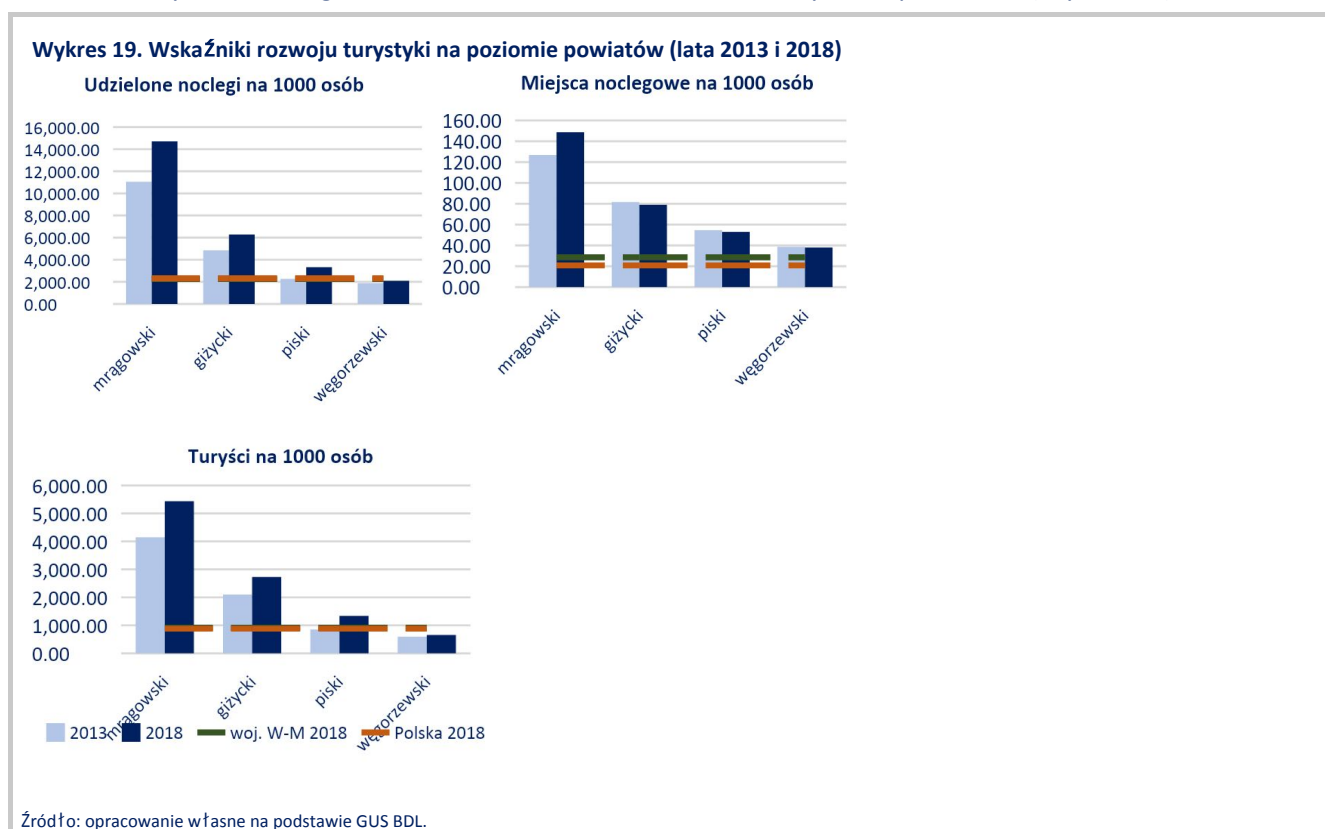
⁴ <https://mazury.info.pl/atracje/szlaki/zezlowne.html> (data dostępu: 20.08.2019).

Aktywna turystyka kajakowa odbywa się także na szlakach jeziornych, w tym słynnym szlaku Krzyżackim.

Obszar Wielkich Jezior Mazurskich to także miejsce zorganizowanych wydarzeń związanych z najpopularniejszymi formami spędzania wolnego czasu. Słynne imprezy Żeglarskie to między innymi Giżyckie Dni Oldtimerów czy Puchar Mazur Energa Sailing Cup (także w Giżycku). Wydarzeniami żeglarskimi przyciągają także Mikołajki, gdzie co roku odbywają się regaty Grand Prix o Puchar Burmistrza Mikołajek w klasie Omeg.

Analiza wskaźników dotyczących bazy noclegowej i liczby turystów pozwala na postawienie następujących wniosków⁵:

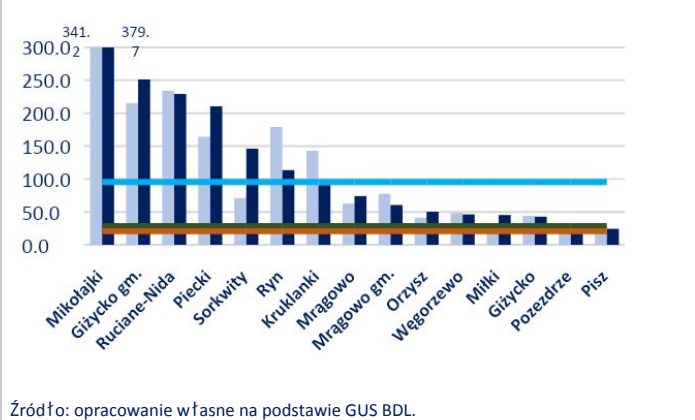
- ❖ na poziomie powiatów widoczna jest znacząca przewaga powiatu mrągowskiego nad innymi, przy wszystkich analizowanych wskaźnikach (miejsca noclegowe, liczba udzielonych noclegów, turyści na 1000 osób). Jedynie w powiecie węgorzewskim wartość dwóch wskaźników (udzielonych noclegów i liczby turystów) była niższa niż średnio dla województwa. Liczba turystów i udzielonych im noclegów w latach 2013-2018 wzrosła we wszystkich powiatach (Wykres 19)⁶;

⁵ Zaprezentowane wskaźniki GUS z obszaru turystyki należy traktować poglądowo – nie zawierają pełnej informacji o całej bazie noclegowej m.in. danych o obiektach, w których liczba miejsc noclegowych jest poniżej 10. Ponadto warto podkreślić, że w przypadku odmowy udziału w badaniu formularzowym (K-1) poszczególnych jednostek, stosowana jest metoda imputacji danych (uzupełnienia braków danych sztuczną wartością – szacunkową bądź uśrednioną).

⁶ Zaprezentowane wskaźniki nie są dostępne na poziomie gmin, z tego względu analiza została przeprowadzona na poziomie powiatów.

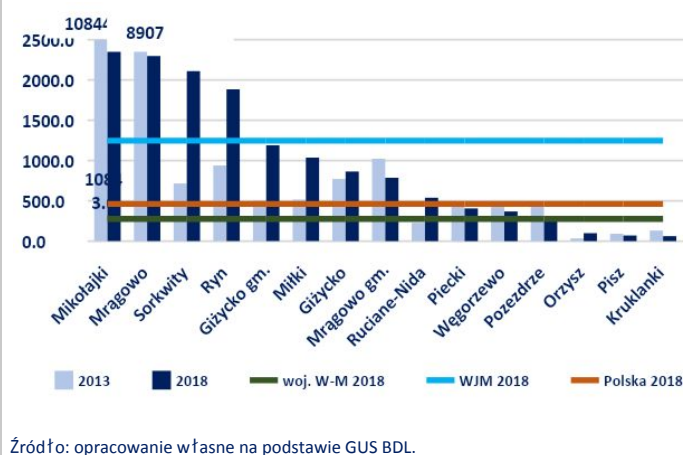
Wykres 20. Miejsca noclegowe na 1000 os.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ❖ w obszarze WJM znaczenie sektora turystycznego jest znacznie wyższe niż średnio w województwie i kraju. Świadczy o tym zarówno wskaźnik miejsc noclegowych (Wykres 20), jak i udzielonych turystom zagranicznym noclegów (Wykres 21). Najwyższe wartości w przypadku obu wskaźników osiągnęła gmina Mikołajki;

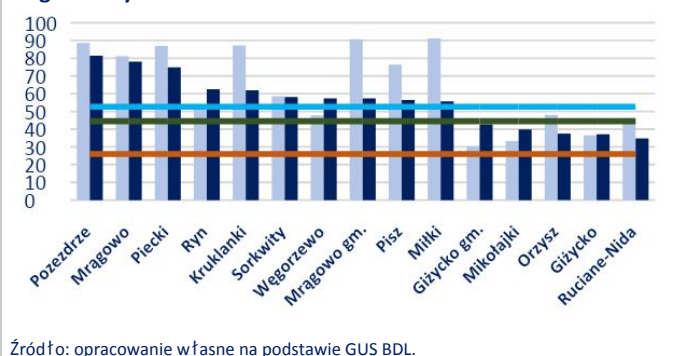
Wykres 21. Udzielone noclegi turystom zagranicznym na 1000 os.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ❖ jedynie w dwóch gminach odnotowano wartość wskaźnika miejsc noclegowych poniżej średniej wojewódzkiej. W przypadku udzielonych noclegów turystom zagranicznym takich gmin było sześć. Dynamika zmian obu omawianych wskaźników jest wewnątrznie zróżnicowana;

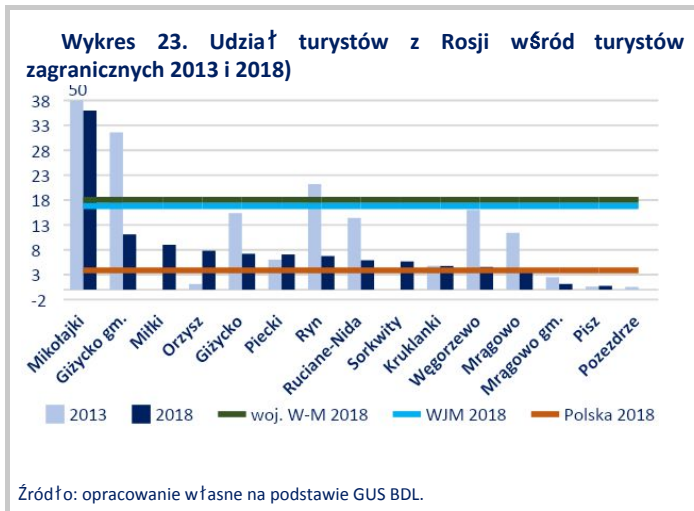
Wykres 22. Udział turystów z Niemiec wśród turystów zagranicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

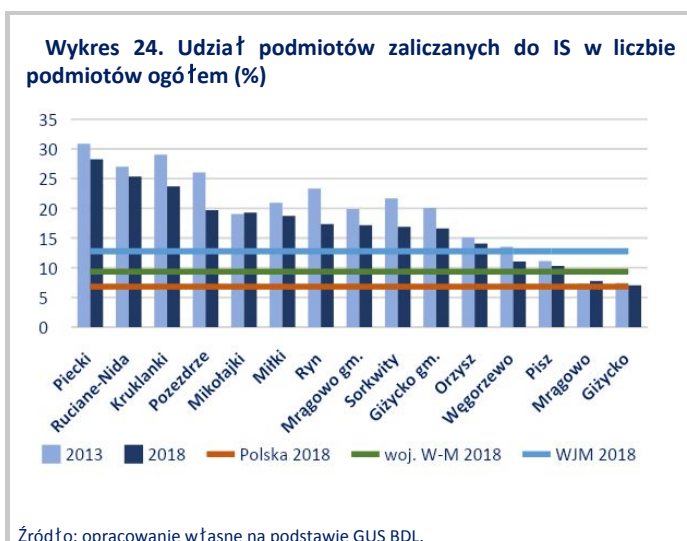
- ❖ wśród turystów zagranicznych na obszarze WJM przeważają Niemcy i Rosjanie. Turyści z Niemiec stanowią zdecydowanie najliczniejszą grupę – ponad 50%. Wartość ta jest wyższa niż średnia dla województwa (Wykres 22). Obecność turystów niemieckich widoczna jest we wszystkich

gminach OF WJM (aż w 10 z nich udział turystów Niemiec jest wyższy niż średnio dla całego regionu);

- ❖ udział turystów rosyjskich wśród turystów zagranicznych w WJM jest także znaczący (17%), ale nieznacznie niższy od średniej dla województwa. Obywatele Rosji jako cel destynacji w obszarze WJM wybierają głównie gminę Mikołajki (Wykres 23);
- ❖ zaprezentowane statystyki pozwalają na postawienie wniosku, że turystyka w największym stopniu rozwinięta jest w części południowo-wschodniej i centralnej obszaru WJM.

2.5.3. WJM A INTELIGENTNE SPECJALIZACJE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Wyznaczone w ramach polityki regionalnej inteligentne specjalizacje województwa (IS) – wykorzystywanie ich potencjału oraz dalsze wspieranie ich rozwoju – w kolejnych latach stanowiąc będą główny obszar zainteresowania Samorządu Województwa.⁷

Trzy specjalizacje województwa, które powinny stać się kołem zamachowym gospodarki regionu to:

- ❖ **Ekonomia wody** – specjalizacja bazująca na największych w kraju zasobach wód powierzchniowych, w związku, z którymi w regionie może rozwijać się szereg działalności (od turystyki, przez produkcję jachtów, do produkcji maszyn do obróbki metali wykorzystujących strumień wodny);
- ❖ **Produkcja żywności wysokiej jakości** – bazująca na silnej pozycji rolnictwa w regionie;
- ❖ **Drewno i meblarstwo** – bazująca na jednych z największych w kraju zasobach leśnych oraz tradycjach związanych z tą gałęzią gospodarki.

W obszarze WJM udział podmiotów zaliczanych do inteligentnych specjalizacji⁸ w liczbie podmiotów ogółem znacząca przewyższa średnią dla województwa i kraju (Wykres 24). Jedynie w mieście Mrągowo i Giżycko udział ten sięgał poniżej średniej wojewódzkiej. Największą wartość wskaźnika odnotowano w gminach Piecki, Ruciane Nida i Kruklanki (powyżej 20%). Analiza pogłębiona (przy użyciu współczynnika lokalizacji – LQ)⁹ pozwoliła na identyfikację koncentracji poszczególnych specjalizacji w gminach i postawienie następujących wniosków (Wykres 25):

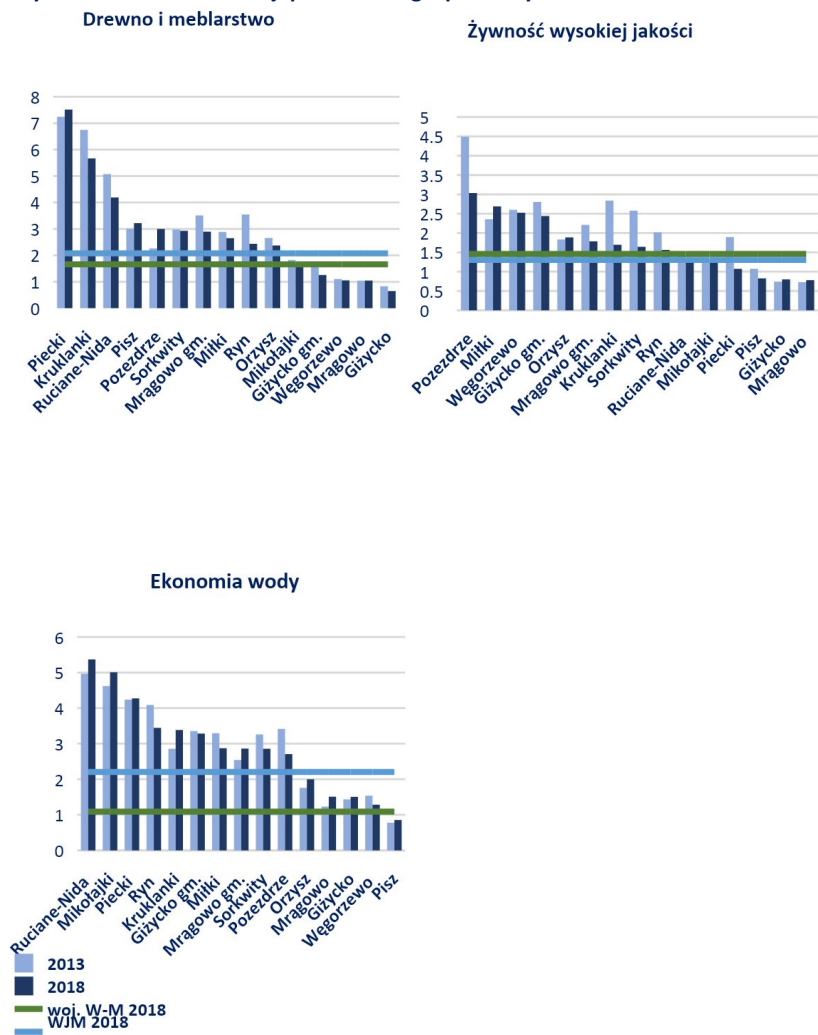
- ❖ **Drewno i meblarstwo** – współczynnik lokalizacji podmiotów wskazuje na ponadprzeciętną koncentrację podmiotów z branży drzewnej i meblarskiej (wyższy od średniej dla województwa). W największym stopniu wyróżniają się gminy Piecki, Kruklanki i Ruciane Nida, czyli gminy, w których zidentyfikowano najwyższy wskaźnik lesistości. Jedynie w 3 gminach wskaźnik lokalizacji wyniósł poniżej 1,25. Dynamika zmian w poszczególnych gminach jest zróżnicowana, jednak w przeważającej części (11 gminach) widoczny jest spadek wskaźnika.
- ❖ **Żywność wysokiej jakości** – współczynnik LQ dla całego obszaru WJM wyniósł w 2018 roku powyżej wartości 1,25, jednak był nieznacznie niższy od średniej dla województwa. Najwyższe wartości odnotowano w gminach położonych w centralnej i północnej części WJM (Pozezdrze, Miłki, Węgorzewo, Giżycko). W pięciu gminach LQ wyniosło poniżej 1,25. W zaledwie 4 gminach widoczna jest dodatnia dynamika zmian.
- ❖ **Ekonomia wody** – to specjalizacja najsilniej rozwijająca się w gminach Wielkich Jezior Mazurskich. LQ dla całego obszaru wynosi 2,2 – znacznie powyżej wartości wskaźnika dla województwa. Najwyższy poziom koncentracji podmiotów wpisujących się w specjalizację odnotowano w gminach zlokalizowanych w centralnej i zachodniej części obszaru (Ruciane Nida, Mikołajki, Piecki i Ryn). Jedynie w gminie Pisz wskaźnik LQ wyniósł poniżej 1,25. W ponad połowie gmin dynamika zmian współczynnika LQ w latach 2013-2018 była dodatnia.

⁷ Warmińsko-mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego (projekt), Olsztyn 2019.

⁸ Do podmiotów inteligentnych specjalizacji W-M zaliczono następujące sekcje i działy PKD: sekcję A dział 02, sekcję C dział 16, sekcję C dział 31 (Drewno i meblarstwo), sekcję A dział 01, sekcję A dział 03, sekcję C dział 10, sekcję C dział 11, sekcję M dział 75 (Żywność wysokiej jakości), sekcję C dział 30, sekcję C dział 33, sekcję E dział 36, sekcję E dział 38, sekcję E dział 39, sekcję H dział 50, sekcję I dział 55, sekcję N dział 79 (Ekonomia wody). Analiza ma charakter przybliżony i nie zawiera pełnego wykazu branż zaliczanych do regionalnych inteligentnych specjalizacji.

⁹ Analiza została przeprowadzona w oparciu o współczynnik lokalizacji LQ, który jest podstawowym wskaźnikiem przestrzennej koncentracji/specjalizacji regionalnej i stanowi stosunek wartości wskaźnika (np. liczba podmiotów gospodarczych) dla określonej działalności (np. sekcji PKD) w wybranej jednostce przestrzeni w odniesieniu do jednostki referencyjnej (Czyż 2016). Współczynnik LQ>1 oznacza koncentrację na ponadprzeciętnym poziomie, zaś LQ>1,25 oznacza specjalizację jednostki przestrzennej w danej działalności (Grzybowska 2013).

Wykres 25. Iloraz lokalizacji podmiotów gospodarczych dla IS W-M w latach 2013 i 2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

3.

Analiza SWOT służy wskazaniu najważniejszych cech obszaru i czynników w jego otoczeniu, które są ważne z punktu widzenia realizacji wizji i celów

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT wskazuje na najważniejsze mocne i słabe strony (cechy wewnętrzne gmin obszaru WJM) oraz najważniejsze szanse i zagrożenia, które znajdują się na zewnątrz obszaru WJM lub stanowią ogólnokrajowe uwarunkowania.

Analiza SWOT przeprowadzona została w układzie zaktualizowanych celów strategicznych.

3.1. MOCNE I SŁABE STRONY

Mocne strony	Słabe strony
Środowisko przyrodnicze	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ wysoka jeziorność i lesistość ✓ walory przyrodnicze objęte ochroną prawną ✓ potencjał przyrodniczy do rozwoju różnych form turystyki aktywnej, w tym zwłaszcza Żeglarskiej ✓ relatywnie dobra sytuacja obszaru w zakresie wyposażenia w sieć wodociągową (widoczny postęp w ostatnich latach) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ trudne warunki brzegowe i ochrona prawna ograniczeniem dla zabudowy (część akwenów) ✓ częściowo niezagospodarowana linia brzegowa ✓ eutrofizacja jezior, brak ryb ✓ krótki sezon turystyczny ✓ brak odpowiednich systemów sanitzacji ✓ brak eko-infrastruktury do obsługi ruchu turystycznego ✓ wciąż istotny niedobór w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, cieplnej i telekomunikacyjnej
Kapitał ludzki i społeczny	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ wysoka na tle województwa zdawalność egzaminów maturalnych ✓ walory kulturowe i architektoniczne obszaru ✓ szlak WJM jako marka ponadregionalna ✓ ponadregionalne wydarzenia związane ze sportem, kulturą i turystyką ✓ wysoki poziom uczestnictwa w imprezach kulturalnych ✓ wysoki poziom aktywności w zakresie funkcjonowania organizacji pozarządowych ✓ doświadczenia współpracy ✓ aktywność lokalnych liderów 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ depopulacja i postępujący proces starzenia się społeczeństwa ✓ niska świadomość ekologiczna mieszkańców i turystów ✓ brak integracji podmiotów turystycznych i brak zintegrowania oferty turystycznej ✓ braki w ofercie usług społecznych, zdrowotnych i kulturalnych ✓ zależność organizacji pozarządowych od środków gminnych ✓ słaba infrastruktura dla osób starszych i niepełnosprawnych ✓ niedostatki w zakresie oferty edukacyjnej obszaru, w tym słaba baza szkolnictwa zawodowego ✓ niska kultura współpracy w różnych układach ✓ przeciętny poziom frekwencji wyborczej ✓ trudna sytuacja mieszkańców osiedli pozostałych po PGR-ach ✓ niewystarczający poziom bezpieczeństwa publicznego nad wodą
Spójność komunikacyjna	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ dostępność transportu zbiorowego w zakresie połączeń do miast powiatowych ✓ system dróg krajowych i wojewódzkich ✓ relatywnie dobre skomunikowanie całego obszaru WJM z miastami powiatowymi 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niedostatecznie rozwinięta sieć komunikacyjna w zakresie połączeń obszaru z resztą kraju ✓ peryferyzacja części gmin w zakresie połączeń z Olsztynem
Konkurencyjna gospodarka	

<ul style="list-style-type: none"> ✓ tradycje turystyczne obszaru (firmy i instytucje) ✓ możliwość dodatkowej pracy sezonowej ✓ wysoka przedsiębiorczość obszaru z zakresu turystyki ✓ warunki do rozwoju inteligentnych specjalizacji W-M ✓ dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niska dostępność terenów inwestycyjnych ✓ brak dostatecznej powierzchni pokrytej MPZP ✓ mało zróżnicowana oferta turystyczna (w tym braki w infrastrukturze zimowej i na niepogodę) ✓ brak wspólnych produktów turystycznych ✓ niska liczba pracujących przy wciąż wysokim poziomie bezrobocia ✓ brak wykwalifikowanych pracowników ✓ niedobory infrastruktury technicznej dla przedsiębiorstw ✓ brak doradztwa biznesowego i IOB ✓ brak elastyczności w dywersyfikowaniu działalności firm ✓ PUP niedostosowane do realiów rynkowych ✓ brak odpowiedniego poziomu współpracy między sektorem biznesu a sektorem nauki i samorządem ✓ brak sieci gazu ziemnego (słabe wpięcie w sieć krajową – ciśnienie słabe)
---	--

3.2. SZANSE I ZAGROŻENIA

Szanse	Zagrożenia
Środowisko przyrodnicze	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ wydłużenie sezonu turystycznego w związku z ocieplającym się klimatem ✓ zmiany uwarunkowań prawnych związanych z OZE ✓ ogólnokrajowy trend na bycie „eko” 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ruch turystyczny zagrożeniem dla środowiska naturalnego ✓ ogólnokrajowe przepisy środowiskowe ✓ niedostatek w zakresie programów wsparcia dla OZE i bezpieczeństwa ekologicznego ✓ wysokie koszty technologii związanych z OŚ
Kapitał ludzki i społeczny	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ budowanie sieci współpracy (wewnętrznych i zewnętrznych) ✓ fundusze zewnętrzne na rozwój usług społecznych ✓ polityka prorodzinna państwa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ odpływ wykwalifikowanych pracowników do obszarów oferujących lepsze warunki pracy i życia ✓ zbyt silne uzależnienie od funduszy unijnych (słabość w kontekście rozwoju systemu opieki społecznej) ✓ starzenie się społeczeństwa jako negatywne zjawisko ogólnokrajowe ✓ nadmierna polityka socjalna państwa
Spójność komunikacyjna	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ utworzenie nowych połączeń kolejowych w ramach komponentu Centralnego Portu Lotniczego ✓ budowa drogi S-16 jako czynnik zwiększający dostępność komunikacyjną WJM 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ budowa drogi S-16 jako czynnik wpływający na degradację środowiska naturalnego
Konkurencyjna gospodarka	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost zainteresowania OF WJM ze strony inwestorów zewnętrznych ✓ działania zewnętrzne ukierunkowane na rozwój IS W-M ✓ zewnętrzne wsparcie dla przedsiębiorców ✓ popyt zewnętrzny na ofertę turystyczną WJM ✓ budowa marki WJM (promocja) ✓ poszukiwanie nowych form turystyki (trendy ogólnokrajowe, np. „drugie domy”, „slow food”) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niedostatecznie skoordynowana promocja gospodarcza ✓ konkurencja krajowa w zakresie inteligentnych specjalizacji ✓ krajowa polityka podatkowa (PIT, CIT, VAT) ✓ konkurencja obszarów atrakcyjnych turystycznie na terenie W-M oraz sąsiednich województw ✓ zagrożenie wykluczenia energetycznego
Inne – horyzontalne	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ wsparcie miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (część WJM), polityka ukierunkowana na OSI (w tym Wielkie Jeziora Mazurskie) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ słabość podejścia projektowego w zakresie pozyskiwania funduszy UE (brak ciągłości finansowania) ✓ utrzymujące się trudności w relacjach z Federacją Rosyjską ✓ słabość województwa warmińsko-mazurskiego w polityce rządu (np. w polityce transportowej; brak przejścia granicznego Perły – Kryłowo)

4.

CEL GŁÓWNY I CELE STRATEGICZNE REALIZUJĄCE WIZJĘ

Wizja rozwoju będzie realizowana poprzez osiągnięcie celu głównego, a ten będzie wynikiem osiągnięć w ramach czterech celów strategicznych (zaktualizowanych w stosunku do strategii WJM 2020).

4.1. CEL GŁÓWNY

Cel główny określony jest następująco:

Wzrost konkurencyjności obszaru funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich w zakresie atrakcyjności turystycznej, warunków dla prowadzenia biznesu oraz wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i warunków życia.

Cel główny nawiązuje do wizji rozwoju i konkretyzuje jej znaczenie, zatem pozwala przypisać mu określone wskaźniki realizacji

Cel ten odnosi się do najważniejszych sił i wyzwań obszaru WJM, które można określić następująco:

- ❖ **atrakcyjność turystyczna** WJM jest z jednej strony wysoka, jednak podlega coraz większej presji ze strony innych konkurentów krajowych, a coraz częściej i zagranicznych. Dlatego utrzymanie wysokiej pozycji WJM wymaga ciągłych zabiegów inwestycyjnych i organizacyjnych. Nowe wyzwania narzucają konieczność balansu między turystyką masową a turystyką zindywidualizowaną, między wykorzystaniem nowoczesnej infrastruktury turystycznej a wysokiej jakości zasobami przyrodniczymi;
- ❖ **klimat przedsiębiorczości** – ta sfera wymaga wsparcia ze względu na najważniejszy element wpływający na rozwój każdego regionu, tj. przedsiębiorców. Obecnie aktywność władz publicznych wpisywana jest w schemat wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności. Obejmuje on, oprócz władz publicznych, instytucje wspierania biznesu, naukę i organizacje pozarządowe. Współpraca tych podmiotów powinna służyć lepszemu wzajemnemu zrozumieniu, a w efekcie końcowym skutkować lepszymi warunkami dla biznesu i wyższą konkurencyjnością gospodarki opartej w dużej mierze na innowacjach oraz specjalizacjach województwa warmińsko-mazurskiego;
- ❖ **jakość życia** – to wyzwanie wymagać będzie największych starań ze strony gmin WJM. Siła przyciągania dużych aglomeracji i innych dynamicznych ośrodków rozwoju uwidacznia trudności nie tylko z zachęceniem do imigracji z innych części Polski, ale również z zatrzymaniem młodych mieszkańców WJM, by chcieli realizować swoje własne cele rozwojowe w rodzinnych stronach. Jednocześnie podkreślenia wymaga różnorodność definicji jakości życia z punktu widzenia każdego człowieka. Oprócz perspektywicznej pracy, poczucia bezpieczeństwa, ważne są również inne czynniki, które wpisują się w ideę zrównoważonego rozwoju. Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze zachęca do pobytu turystów i tworzy zarazem wyjątkowe warunki bytowania mieszkańców regionu.
- ❖ **Środowisko przyrodnicze** – w Strategii traktowane jest z jednej strony jako ważne otoczenie wszelkich aktywności człowieka, ważne zarówno dla przedsiębiorców, turystów, jak i mieszkańców. Środowisko przyrodnicze jest podstawą rozwoju gmin, wymaga troski, ale również

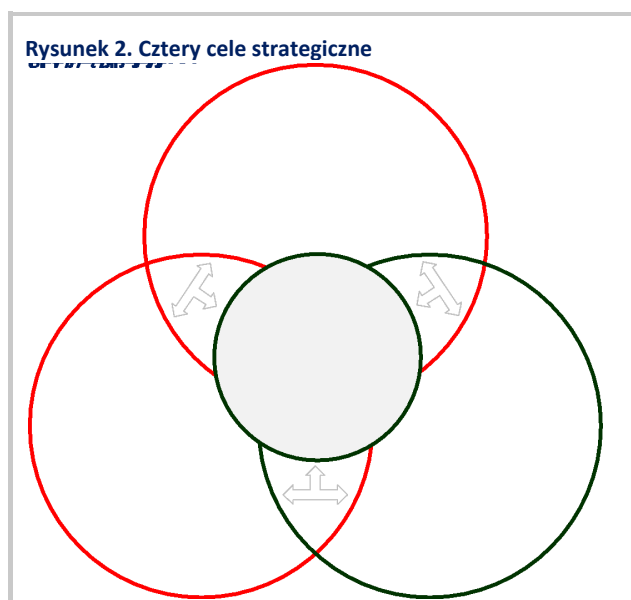
nowoczesnego podejścia pozwalającego zachować mądry balans między potrzebami rozwojowymi a ochroną przyrody.

Wszystkie wymienione wyżej elementy składowe celu głównego są ściśle ze sobą powiązane. Samorządy lokalne WJM będą podążały w kierunku maksymalizacji potencjałów obszaru WJM i likwidacji barier rozwoju przedsiębiorczości, by wytworzyć obraz Wielkich Jezior Mazurskich jako nowoczesnego, konkurencyjnego, ale osadzonego w tradycji i najwyższej jakości środowisku przyrodniczym produktu turystycznego. Tylko takie kompleksowe, produktowe podejście do rozwoju gospodarczego i społecznego pozwoli zrealizować przyjętą wizję.

4.2. CELE STRATEGICZNE

Wzrost konkurencyjności Obszaru Funkcjonalnego WJM będzie odbywał się poprzez realizację czterech współzależnych celów strategicznych, które dotyczą różnych sfer życia społeczno-gospodarczego (Rysunek 2):

Cele strategiczne uszczegóławiają cel główny, obrazując jednocześnie potrzebę jego realizacji na kilku płaszczyznach.

Cel strategiczny: Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze – umieszczony jest ideowo w centrum schematu realizacji celów, jako wyraz znaczenia środowiska przyrodniczego w procesach rozwojowych całego OF WJM. Podstawą rozwoju będzie zmiana stereotypowego podejścia do środowiska jako bariery rozwoju, wzrost świadomości społecznej związanej z ekologią, zdywersyfikowane wykorzystanie turystyczne, a w końcu otwartość wobec podmiotów gospodarczych.

Cel strategiczny: Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej – wyróżnienie tego celu wychodzi naprzeciw podstawowym zagadnieniom rozpatrywanym zarówno w kategorii czynników lokalizacji przedsiębiorstw, jak i rozwoju gospodarczego (przedsiębiorczość jest cechą ludzką), którymi są kapitał ludzki i kapitał społeczny.

Cel strategiczny: Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna – obszar WJM musi być bardzo dobrze skomunikowany wewnątrz, ale przede wszystkim – ze względu na turystów – w relacjach z otoczeniem. Bardzo dobre połączenia komunikacyjne pozostają wciąż jednym z najważniejszych czynników lokalizacji firm.

Cel strategiczny: Konkurencyjna gospodarka – WJM potrzebują dynamicznego rozwoju gospodarczego, który przyczyni się do wzrostu miejsc pracy i pokaże mieszkańcom, że warto wiązać swoją przyszłość z tym regionem. Istotnym problemem będzie wzrost innowacyjności lokalnych firm, ponieważ w tym obszarze gospodarki można oczekiwać największej konkurencyjności i trwałości podmiotów gospodarczych.

5.

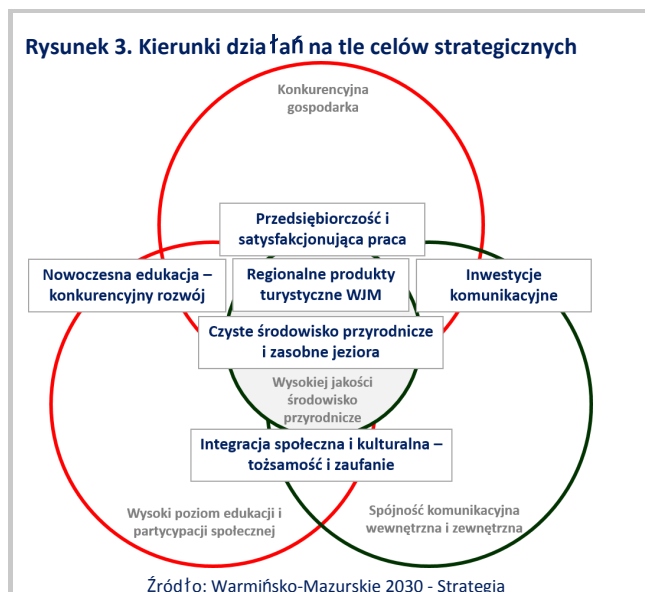

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Poniżej omówione są oczekiwane efekty realizacji celów strategicznych oraz przypisane do tych celów kierunki działań. Należy podkreślić, że pomimo powiązania celów i kierunków, realizacja kierunków działań ma charakter horyzontalny (każdy kierunek działań wpływa na osiągnięcie więcej niż jednego celu strategicznego)(Rysunek 3).

Kierunki działań – są to grupy projektów, konkretnych przedsięwzięć, które będą realizowane dla osiągnięcia celów strategicznych

Każdy z kierunków działań omówiony jest w układzie, który pozwala wskazać:

1. Uzasadnienie kierunku, czyli prezentacja problemu, jaki ma być rozwiązany (bazując na przeprowadzonej diagnozie i wynikach warsztatów);
2. Przykłady działań;
3. Logikę interwencji;
4. Beneficjentów;
5. Zasięg terytorialny działania;
6. Zbieżność ze Strategią Warmińsko-Mazurskie 2030;
7. Wpływ na rozwój inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur.

5.1. CEL STRATEGICZNY: WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

5.1.1. OCZEKIWANE EFEKTY REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Środowisko przyrodnicze jest dla wszystkich podmiotów funkcjonujących w obszarze funkcjonalnym WJM czynnikiem silnie determinującym możliwości rozwojowe. Z jednej strony warunki przyrodnicze zachęcają turystów oraz inwestorów, z drugiej zaś wymagają ciągłych inwestycji i polityki ograniczającej negatywne skutki działalności człowieka. Działania ukierunkowane na utrzymanie bardzo wysokich walorów przyrodniczych, a także wykorzystanie warunków naturalnych dla rozwoju, powinny skutkować:

Środowisko przyrodnicze jest najważniejszym zasobem społeczności OF WJM.

- ❖ rozwiniętą, nowoczesną i efektywną infrastrukturą ochrony środowiska przyrodniczego;
- ❖ wysokim poziomem świadomości ekologicznej mieszkańców i przyjezdnych;
- ❖ skuteczną ochroną różnorodności zasobów przyrody;
- ❖ utrwalonym wizerunkiem obszaru WJM jako przykładu dobrego równoważenia wymogów ochrony przyrody z potrzebami gospodarczymi człowieka.

Cel Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze będzie wpływał na realizację oczekiwanych efektów interwencji sformułowanych w Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 w stosunku do OF WJM. W szczególności należy spodziewać się osiągnięcia następujących efektów w celu strategicznym Mocne fundamenty:

- ❖ zabezpieczone przed nadmierną antropopresją środowisko przyrodnicze
- ❖ ochrona mazurskiego krajobrazu.

5.1.2. KIERUNEK DZIAŁAŃ 1. CZYSTE ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ZASOBNE JEZIORA

Nazwa kierunku	CZYSTE ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ZASOBNE JEZIORA
Cele strategiczne OF WJM	<p>Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze (bezpośrednio)</p> <p>Konkurencyjna gospodarka (pośrednio)</p> <p>Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej (pośrednio)</p> <p>Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna (pośrednio)</p>
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	<p>Walory przyrodnicze obszaru są osłabiane przez antropopresję (brak ryb w jeziorach, eutrofizacja wód), co związane jest zarówno z niską świadomością ekologiczną mieszkańców oraz turystów, jak i brakiem odpowiedniej infrastruktury oraz planów zarządzania istniejącym potencjałem środowiskowym i turystycznym</p>
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ inwestycje służące ochronie i poprawie jakości wód powierzchniowych, w tym rekultywacja jezior, zagospodarowanie wód opadowych, oczyszczanie ścieków, zarybianie jezior, porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, retencjonowanie wód na naturalnych jeziorach, regulowanie nabrzeży rzek i jezior ❖ wsparcie systemów gospodarki odpadami – bieżące usuwanie odpadów, eliminacja dzikich wysypisk, zabezpieczenie terenu przed ponownym składowaniem odpadów

	<ul style="list-style-type: none"> ❖ racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej oraz obniżenie kosztów (w tym wsparcie działań mających na celu ograniczenie kosztów dla podmiotów zajmujących się gospodarką wodno-ściekową). ❖ rozbudowa przydomowych oczyszczalni ścieków ❖ rozwój OZE (wiatraki, fotowoltaika, biogazownie) – w tym zwłaszcza w sektorze mikroprzedsiębiorstw; wsparcie dla producentów i użytkowników ❖ wsparcie działań służących ograniczeniu niskiej emisji ❖ edukacja ekologiczna, szkolenia, kampanie reklamowe ❖ opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego przy szlakach turystycznych
Logika interwencji	<p>Produkty: zrealizowane inwestycje wodno-kanalizacyjne, w zakresie rekultywacji i zarybiania jezior, instalacji technologii OZE, wprowadzenie sprawnego systemu gospodarki odpadami</p> <p>Efekty: zmniejszenie poziomu zrzuconych nieoczyszczonych ścieków i niepoddanych recyklingowi odpadów, wzrost czystości jezior</p> <p>Oddziaływanie: poprawa jakości środowiska przyrodniczego, poprawa jakości życia mieszkańców oraz warunków rozwoju zrównoważonej gospodarki rybackiej i turystyki</p>
Beneficjenci	JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
Zasięg terytorialny kierunku działań	Cały OF WJM oraz związane zagadnieniami problemowymi gminy sąsiadujące z OF WJM (np. gospodarka ściekowa, połączenia hydrologiczne)
Zbieżność ze Strategią Warmińsko-Mazurskiej 2030	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Przyjazne środowisko przyrodnicze (w zasadniczej części) ❖ Wysoka konkurencyjność (częściowo) ❖ Użyteczne kwalifikacje i kompetencje (częściowo)
Wpływ na inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur	<p>Ekonomia wody: <i>bardzo wysoki</i> Inwestycje służące ochronie środowiska przyrodniczego, a w szczególności wód przyczynią się do wzrostu czystości i zarazem atrakcyjności akwenów dla turystów, a także do rozwoju gospodarki rybackiej, wpływając w bardzo wysokim stopniu na rozwój tej specjalizacji regionalnej.</p> <p>Żywność wysokiej jakości: <i>bardzo wysoki</i> Poprawa czystości jezior, wprowadzenie programu zarybiania zbiorników wodnych w obszarze WJM, a także norm kultury rolnej w bardzo wysokim stopniu odpowiadają wyzwaniom stawianym przed produkcją żywności wysokiej jakości.</p> <p>Drewno i meblarstwo: <i>mały</i> Inwestycje w zakresie ochrony środowiska, w tym rekultywacja dzikich wysypisk w lasach oraz zwiększenie udziału energii pozyskiwanej z OZE przyczynią się też do poprawy drzewostanu, co jest istotne dla rozwoju produkcji i przetwórstwa drewna. Nie wpłynie to jednak znacząco na rozwój tej specjalizacji na poziomie regionalnym ze względu na duże obostrzenia w pozyskiwaniu surowca drzewnego.</p> <p>Inne potencjalne inteligentne specjalizacje: Planowane działania powinny zwiększyć potencjał OF WJM w zakresie rozwoju działalności gospodarczej ukierunkowanej na odnawialne źródła energii oraz „czyste” przemysły.</p>

5.2. CEL STRATEGICZNY: WYSOKI POZIOM EDUKACJI I PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

5.2.1. OCZEKIWANE EFEKTY REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Wysoki poziom edukacji oraz partycypacji społecznej dotyczą dwóch kluczowych czynników rozwoju, jakimi są kapitał ludzki i kapitał społeczny. Pierwszy z nich utożsamiany jest z kwalifikacjami mieszkańców, drugo z więziami społecznymi. Do efektów podejmowanych działań w ramach celu strategicznego zaliczyć należy:

- ❖ wysoki poziom kwalifikacji społecznych i zawodowych;
- ❖ wysoką aktywność społeczną;
- ❖ otwartość mieszkańców na różne idee, postawy i wyzwania wynikające z nowoczesnego modelu rozwoju;
- ❖ rozwinięte umiejętności współpracy w układzie lokalnym, a także z partnerami krajowymi i zagranicznymi.

Cel Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej będzie wpływał na realizację oczekiwanych efektów interwencji sformułowanych w Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 w stosunku do OF WJM. Są to następujące efekty dotyczące celu strategicznego Kompetencje przyszłości Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030:

- ❖ silne organizacje społeczne i świadczące usługi turystyczne;
- ❖ rozwinięte kompetencje kluczowe i programy podnoszące kwalifikacje mieszkańców;
- ❖ rozwinięta e-administracja;
- ❖ kompetentne instytucje otoczenia biznesu wspierające lokalny biznes;
- ❖ zorganizowany system wsparcia i opieki nad seniorami;
- ❖ aktywne lokalne centra/ośrodki kultury;
- ❖ aktywne i wyposażone służby ratownicze;

dotyczące celu strategicznego Mocne fundamenty:

- ❖ wysoki kapitał społeczny budowany w oparciu o projekty współpracy włączające różne grupy mieszkańców;
- ❖ rozwinięta infrastruktura aktywnego wypoczynku,

oraz celu strategicznego Kreatywna aktywność:

- ❖ dobrze rozwinięta infrastruktura aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej;
- ❖ rozwinięta współpraca sieciowa pomiędzy jst, lokalnym biznesem i NGO.

Kapitał ludzki w uproszczeniu może być traktowany jako suma kwalifikacji mieszkańców...

... z kolei **kapitał społeczny** to więzi, relacje, zaufanie, współpraca między poszczególnymi osobami i grupami społecznymi.

5.2.2. KIERUNEK DZIAŁAŃ 2. NOWOCZESNA EDUKACJA – KONKURENCYJNY ROZWÓJ

Nazwa kierunku	NOWOCZESNA EDUKACJA – KONKURENCYJNY ROZWÓJ
Cele strategiczne OF WJM	Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej (bezpośrednio) Konkurencyjna gospodarka (pośrednio)
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	<ol style="list-style-type: none"> Oczekiwane wsparcie mieszkańców OF WJM na każdym etapie edukacji w budowaniu ich potencjału rozwojowego, zarówno w zakresie kompetencji podstawowych, przygotowania do konkurencyjnego rynku pracy, jak i rozwoju własnej przedsiębiorczości; Słabość rynków pracy skutkująca wciąż wysokim poziomem bezrobocia przy jednoczesnych niedoborach pracowników o odpowiednich kwalifikacjach pogłębianych migracją mieszkańców.
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ dostosowanie szkolnictwa do wymogów rynku pracy lokalnego i regionalnego – doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego do przygotowania do wymogów rynku pracy ❖ poprawa warunków edukacji w przedszkolach i szkołach m.in. rozwój infrastruktury szkolnej i nowoczesnych programów edukacyjnych (w tym także skierowanych do osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych), system wsparcia młodzieży zdolnej (zwłaszcza na poziomie szkół średnich) ❖ wsparcie przedsiębiorców (instrumenty finansowe i promocyjne) angażujących się w system kształcenia zawodowego ❖ przygotowanie kadr lokalnych centrów kultury do tworzenia oferty edukacyjnej i kulturalnej odpowiadającej oczekiwaniom młodzieży ❖ zacieśnienie współpracy ośrodków kultury w celu utworzenia wspólnych ofert wspierających kreowanie nowych obszarów rozwojowych i innowacyjnych oraz wspieranie talentów ❖ system szkoleń i wsparcia dla lokalnych organizacji pozarządowych ❖ projekt małych grantów na realizację edukacyjno-kulturalnych zajęć dla dzieci i młodzieży ze środowisk wiejskich oraz realizację kursów i programów tematycznych wychodzących naprzeciw potrzebom społeczności lokalnych, w tym służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych ❖ edukacja prozdrowotna – profilaktyka i rehabilitacja ❖ rozwój inicjatyw służących kształtowaniu postaw obywatelskich i wzmocnieniu kapitału społecznego
Logika interwencji	<p>Produkty: kursy i warsztaty, programy edukacyjne i szkoleniowe, imprezy edukacyjno-integracyjne, zrealizowane inwestycje infrastrukturalne w instytucje edukacyjne</p> <p>Efekty: wzrost poziomu umiejętności zawodowych i społecznych, wzrost poziomu kompetencji cyfrowych, poprawa jakości warunków dydaktycznych w przedszkolach i szkołach</p> <p>Oddziaływanie: wzrost konkurencyjności mieszkańców OF WJM na krajowym rynku pracy, poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw, wzrost jakości kapitału ludzkiego i wzmocnienie kapitału społecznego</p>
Beneficjenci	JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
Zasięg terytorialny kierunku działań	Cały OF WJM, istotny będzie rozwój powiązań funkcjonalnych z otoczeniem WJM
Zbieżność ze Strategią	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Użyteczne kwalifikacje i umiejętności (w zasadniczej części)

Warmińsko-Mazurskie 2030	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Silny kapitał społeczny (częściowo) ❖ Nowoczesne usługi (częściowo)
Wpływ na inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur	<p>Ekonomia wody: <i>bardzo wysoki</i> Obszar WJM ze względu na swoje uwarunkowania przyrodnicze związane z wodami powierzchniowymi „wpisuje” się w regionalną inteligentną specjalizację pn. ekonomia wody. Szczególnie edukacja zawodowa ukierunkowana na pracę w branżach związanych z szeroko pojętym wykorzystaniem wody będzie w wysokim stopniu wpływać na rozwój tej specjalizacji w województwie. Znaczna część dobrze wykształconych absolwentów szkół będzie w przyszłości pracownikami firm związanych z ekonomią wody.</p> <p>Żywność wysokiej jakości: <i>wysoki</i> Edukacja ekologiczna oraz kształcenie związane z produkcją tradycyjnej żywności opartą o surowce regionalne w wysokim stopniu wspiera regionalną specjalizację „Żywność wysokiej jakości”.</p> <p>Drewno i meblarstwo: <i>średni</i> Wykorzystanie zasobów drzewnych na obszarze WJM jest ograniczone ze względu na wymogi ochronne. Dobre warunki rozwoju tej specjalizacji występują na południu WJM, dlatego kształcenie zawodowe związane z tą specjalizacją będzie miało znaczenie lokalne, ale można liczyć na częściowe oddziaływanie regionalne.</p> <p>Inne potencjalne inteligentne specjalizacje: Planowane działania powinny zwiększyć potencjał OF WJM w szeroko rozumianej edukacji i konkurencyjności mieszkańców na rynku pracy, zatem stanowią częściowy etap rozwoju każdej potencjalnej specjalizacji.</p>

5.2.3. KIERUNEK DZIAŁAŃ 3. INTEGRACJA SPOŁECZNA I KULTURALNA – TOŻSAMOŚĆ I ZAUFANIE

Nazwa kierunku	INTEGRACJA SPOŁECZNA I KULTURALNA – TOŻSAMOŚĆ I ZAUFANIE
Cele strategiczne OF WJM	<p>Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej (bezpośrednio)</p> <p>Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze (pośrednio)</p> <p>Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna (pośrednio)</p>
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niezadowalające wykorzystanie dotychczasowych doświadczeń współpracy na obszarze WJM (konieczność podniesienia jakości i kultury współpracy). 2. Niedostatecznie rozwinięta oferta kulturalna obszaru WJM i brak wspólnych produktów. 3. Nasilająca się potrzeba włączania osób starszych w aktywne działania i rozwój kapitału społecznego obszaru, w związku z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa.
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ realizacja programów CSR (społeczna odpowiedzialność biznesu) ❖ wsparcie (organizacyjne i finansowe) osób i instytucji działających na rzecz społeczeństwa WJM – małych ośrodków opieki społecznej, NGO, animatorów społecznych, lokalnych liderów, wolontariatu ❖ współpraca instytucji kultury (m.in. w zakresie utworzenia sieciowej oferty) ❖ wsparcie organizacyjne i finansowe oraz promocja imprez sportowych i kulturalnych - zarówno istniejących, jak i nowych ponadlokalnych wydarzeń (finalnie utworzenie kalendarza imprez WJM) ❖ edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego ❖ wsparcie kapitału społecznego (od przedszkola do seniora) ❖ zwiększanie atrakcyjności miejsc publicznych, w tym nowe inwestycje
Logika interwencji	<p>Produkty: imprezy kulturalne i sportowe, współpraca instytucjonalna, zrealizowane inwestycje infrastrukturalne w instytucje kultury i sportu</p> <p>Efekty: wzrost liczby osób uczestniczących w różnych imprezach, wzrost znajomości i poczucie wspólnoty w obszarze WJM, większa liczba osób zaangażowanych w pracę w organizacjach pozarządowych i wolontariat</p> <p>Oddziaływanie: poprawa kapitału społecznego, wzrost zaufania, integracja społeczna, zacieśnienie więzi w obszarze WJM</p>
Beneficjenci	<p>JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.</p>
Obszar WJM	Cały obszar WJM oraz włączanie instytucji i organizacji spoza obszaru WJM
Zbieżność ze Strategią Warmii i Mazur	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Silny kapitał społeczny (w zasadniczej części) ❖ Nowoczesne usługi (częściowo) ❖ Profesjonalne organizacje (częściowo) ❖ Inspirująca twórczość (częściowo) ❖ Efektywna współpraca (częściowo) ❖ Ukształtowana tożsamość (częściowo)
Wpływ na inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur	<p>Ekonomia wody: <i>bardzo wysoki</i></p> <p>Wody powierzchniowe mogą być zasobem w większym stopniu wykorzystywanym do integracji społecznej mieszkańców. Jeziora mazurskie powinny stanowić miejsce, które będzie jednoczyło mieszkańców obszaru WJM, zarówno poprzez liczne imprezy kulturalne organizowane nad nimi, jak i wspólnie realizowane przez mieszkańców pomysły związane z tworzeniem i promocją oferty sportowo-rekreacyjno-kulturalnej.</p> <p>Żywność wysokiej jakości: <i>bardzo wysoki</i></p>

Większa integracja społeczna pozwoli m.in. na tworzenie grup producenckich, których znaczenie we wspieraniu regionalnej inteligentnej specjalizacji będzie większe niż w przypadku wielu, drobnych producentów żywności nie kooperujących ze sobą. Imprezy kulturalne są również doskonałą okazją do promocji tradycyjnych wyrobów obszaru WJM również wśród turystów, oddziałując pozytywnie na konkurencyjność tej specjalizacji.

Drewno i meblarstwo: *Średni*

Integracja społeczna może też wpłynąć na większą kooperację lokalnych przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem drewna, jednak biorąc pod uwagę ograniczenia związane z ochroną drzewostanu będzie ona w mniejszym stopniu wspierać tę specjalizację niż w przypadku pozostałych dwóch.

Inne potencjalne inteligentne specjalizacje:

Planowane działania powinny zwiększyć potencjał OF WJM w szeroko rozumianej sferze kapitału społecznego oraz instytucji otoczenia biznesu, zatem stanowią częściowy etap rozwoju każdej potencjalnej specjalizacji.

5.3. CEL STRATEGICZNY: SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA

5.3.1. OCZEKIWANE EFEKTY REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Dostępność komunikacyjna rozpatrywana w relacjach wewnątrz OF WJM i w relacjach OF WJM – otoczenie powinna zwiększyć mobilność mieszkańców oraz lepsze otwarcie obszaru na pozytywne oddziaływanie czynników zewnętrznych. W szczególności efektami realizacji tego celu powinny być:

Dostępność komunikacyjna ułatwia aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców.

- ❖ wysoka aktywność społeczną;
- ❖ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej OF WJM;
- ❖ utworzenie spójnego produktu turystycznego pod nazwą Wielkie Jeziora Mazurskie.

Cel Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna będzie wpływał na realizację oczekiwanych efektów interwencji sformułowanych w Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 w stosunku do OF WJM. Są to następujące efekty dotyczące celu strategicznego Mocne fundamenty Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030:

- ❖ dobra dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna (transport zbiorowy).

5.3.2. KIERUNEK DZIAŁAŃ 4. INWESTYCJE KOMUNIKACYJNE

Nazwa kierunku	INWESTYCJE KOMUNIKACYJNE
Cele strategiczne OF WJM	Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna (bezpośrednio) Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej (pośrednio) Konkurencyjna gospodarka (pośrednio)
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	1. Niedostatecznie rozwinięte sieci komunikacyjne łączące obszar WJM z pozostałą częścią kraju i obszarami poza granicami Polski (drogowe, kolejowe, lotnicze), w tym w zakresie ruchu granicznego. 2. Konieczność poprawy wewnętrznej spójności komunikacyjnej obszaru i dostępu mieszkańców do usług oraz zwiększenia dostępności terenów przeznaczonych dla inwestorów.
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ inwestycje drogowe służące lepszemu połączeniu miejscowości i atrakcji turystycznych w obszarze WJM ❖ budowa, rozbudowa i przebudowa obwodnic ❖ inwestycje poprawiające dojazd do obszaru WJM ❖ inwestycje poprawiające dojazd do stref przemysłowych, terenów inwestycyjnych, stref mieszkaniowych w celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej, jakości życia i mobilności ludności (w tym drogi gminne i powiatowe, mosty) ❖ inwestycje w połączenia kolejowe ❖ inwestycje w drogi wodne ❖ inwestycje w lądowiska ❖ budowa i modernizacja parkingów (w tym dostosowanie do wymogów elektromobilności) ❖ zagospodarowanie terenów użyteczności publicznej ❖ rozwój sieci transportu zbiorowego ❖ system żeglugi pasażerskiej na całym obszarze WJM

Logika interwencji	<p>Produkty: zrealizowane inwestycje drogowe, kolejowe, wodne i lotnicze</p> <p>Efekty: skrócenie czasu dojazdu do WJM z zewnątrz, skrócenie czasu podróży między ośrodkami WJM</p> <p>Oddziaływanie: wzrost aktywności społecznej, wzrost aktywności gospodarczej, wzrost mobilności rynków pracy, poprawa konkurencyjności inwestycyjnej i turystycznej</p>
Beneficjenci	<p>JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.</p>
Obszar WJM	Cały obszar WJM
Zbieżność ze Strategią Warmińsko-Mazurskiej 2030	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Optymalna infrastruktura rozwoju (w zasadniczej części)
Wpływ na inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur	<p>Ekonomia wody: <i>bardzo wysoki</i> Inwestycje poprawiające dostępność komunikacyjną obszaru WJM wpłyną na większe zainteresowanie ofertą przez turystów z innych regionów. Budowa szlaków wodnych zwiększy też atrakcyjność tego obszaru dla żeglarzy wspierając jednocześnie przemysł stoczniowy (budowa łodzi i jachtów).</p> <p>Żywność wysokiej jakości: <i>bardzo wysoki</i> W produkcji i przetwórstwie żywności bardzo dużą rolę odgrywa czas dowozu towarów, szczególnie w przypadku produktów ekologicznych, dlatego skrócenie czasu przewozu towarów w wysokim stopniu wpłynie na konkurencyjność sektorów związanych z produkcją żywności wysokiej jakości.</p> <p>Drewno i meblarstwo: <i>średni</i> Dostępność komunikacyjna odgrywa bardzo ważną rolę praktycznie w każdym rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej, dlatego inwestycje poprawiające połączenia pomiędzy głównymi ośrodkami obszaru WJM pozwolą w większym stopniu rozwinąć gałęzie przemysłu związane z drewnem i meblarstwem, chociaż w skali regionu będą one nadal miały mniejszy udział niż pozostałe dwie specjalizacje.</p> <p>Inne potencjalne inteligentne specjalizacje: Planowane działania powinny zwiększyć potencjał OF WJM w zakresie dostępności komunikacyjnej, zatem wpłyną na poprawę ogólnych warunków dla prowadzenia biznesu.</p>

5.4. CEL STRATEGICZNY: KONKURENCYJNA GOSPODARKA

5.4.1. OCZEKIWANE EFEKTY REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Gospodarka OF WJM oparta jest przede wszystkim o firmy małe i mikro, które w dużej mierze skupione są na wykorzystywanych od lat potencjałach WJM związanych ze środowiskiem przyrodniczym. Silnie rozwinięty sektor turystyczny, a także drzewny, jak również branże produkujące na rzecz tych sektorów lub kooperujące z nimi, stanowią podstawę włączenia OF WJM w rozwój aktualnych i przyszłych inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Konkurencyjność gospodarki będzie wymagała wspierania budowania sieci powiązań na linii biznes-biznes oraz biznes-otoczenie. Nowoczesne podejście do wspierania gospodarki wymaga kompleksowej strategii dotyczącej kapitału ludzkiego, co oznacza, że potrzebne będą instrumenty wspierające edukację i postawy przedsiębiorcze w zasadzie od najmłodszych lat życia mieszkańców WJM. Efekty realizacji tego celu powinny przejawiać się:

Konkurencyjna gospodarka
to gospodarka lepsza od
innych, przynajmniej w
wybranych aspektach...

- ❖ silną pozycją OF WJM w tworzeniu inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego;
- ❖ rozwiniętą kooperacją między lokalnymi przedsiębiorstwami;
- ❖ silnymi instytucjami otoczenia biznesu;
- ❖ korzystnym klimatem dla biznesu;
- ❖ wysokimi kwalifikacjami zawodowymi.

Cel Konkurencyjna gospodarka będzie wpływał na realizację oczekiwanych efektów interwencji sformułowanych w Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 w stosunku do OF WJM. Są to następujące efekty dotyczące celów strategicznych Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030:

Cel Inteligentna produktywność:

- ❖ konkurencyjne usługi;
- ❖ konkurencyjne firmy należące do inteligentnych specjalizacji oraz odtwarzające gospodarcze dziedzictwo obszaru;
- ❖ rozwinięta całoroczna przedsiębiorczość oraz uruchamianie start-upów;
- ❖ całoroczna oferta turystyki aktywnej oparta o kompletne produkty turystyczne.

Cel: Kompetencje przyszłości:

- ❖ silne organizacje społeczne i świadczące usługi turystyczne;
- ❖ rozwinięte kompetencje kluczowe i programy podnoszące kwalifikacje mieszkańców;
- ❖ rozwinięta e-administracja;
- ❖ kompetentne instytucje otoczenia biznesu wspierające lokalny biznes.

Cel: Kreatywna aktywność:

- ❖ dobrze rozwinięta infrastruktura aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej;
- ❖ rozwinięta współpraca sieciowa pomiędzy jst, lokalnym biznesem i NGO.

5.4.2. KIERUNEK DZIAŁAŃ 5. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I SATYSFAKCUJĄCA PRACA

Nazwa kierunku	PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I SATYSFAKCUJĄCA PRACA
Cele strategiczne OF WJM	Konkurencyjna gospodarka (bezpośrednio) Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej (pośrednio)
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konieczne wsparcie dla inteligentnych specjalizacji województwa, stanowiących istotny potencjał rozwojowy OF WJM, ale poddany silnej presji konkurencji zewnętrznej. 2. Wzmocnienie promocji lokalnej specyfiki i przedsiębiorczości, przy jednoczesnym otwarciu się na inwestorów zewnętrznych. 3. Konieczność aktywizacji młodych ludzi na rynku pracy i pomocy w powrocie do pracy zawodowej młodych rodziców.
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ wsparcie podmiotów gospodarczych rozwijających lokalne i regionalne produkty (w tym kultywujące tradycję rzemieślniczą, jak i należące do inteligentnych specjalizacji) ❖ wsparcie współpracy lokalnych podmiotów gospodarczych (w tym z obszaru inteligentnych specjalizacji) ❖ tworzenie sieci dystrybucji, sprzedaży i marketingu produktów, zwłaszcza żywności ❖ tworzenie systemów i wsparcie marketingu produktów z Obszaru Wielkich Jezior Mazurskich w oparciu i technologie informacyjne i komunikacyjne ❖ wspieranie działalności i powstawania nowych instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości, w tym inkubatorów przedsiębiorczości (filie inkubatorów, strefy spotkań, przestrzeni co-workingowych) ❖ działania służące przygotowaniu i promocji terenów inwestycyjnych ❖ rozwój usług opiekuńczych dla dzieci w wieku 0-3 (wsparcie wczesnego powrotu rodzica na rynek pracy) ❖ wsparcie budowy korzystnego wizerunku pracownika i rozwój kompetencji zawodowych ❖ wsparcie edukacji w zakresie przedsiębiorczości z wykorzystaniem dostępnych źródeł i nowoczesnych technologii (dotacje do kształcenia)
Logika interwencji	<p>Produkty: instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości, instrumenty finansowe skierowane do MSP, kursy z zakresu rozwoju przedsiębiorczości, kampanie promocji gospodarczej</p> <p>Efekty: wzrost poziomu przedsiębiorczości, wzrost zaufania do instytucji publicznych, wzrost rozpoznawalności produktów i marki WJM</p> <p>Oddziaływanie: wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, współpraca przedsiębiorców między sobą, współpraca przedsiębiorców z otoczeniem</p>
Beneficjenci	JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
Obszar WJM	Cały obszar WJM
Zbieżność ze Strategią Warmii i Mazur	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Wysoka konkurencyjność (w zasadniczej części) ❖ Inteligentna specjalizacja (w zasadniczej części) ❖ Satysfakcjonująca praca (częściowo)
Wpływ na inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur	<p>Ekonomia wody: <i>bardzo wysoki</i></p> <p>Wsparcie lokalnych firm oraz wprowadzenie systemu ułatwiającego zakładanie nowych, szczególnie związanych z turystyką wodną, rybactwem i przetwórstwem rybnym, jak również produkcją statków i łodzi w bardzo wysokim stopniu będzie wpływać na rozwój tej regionalnej specjalizacji.</p>

Żywność wysokiej jakości: *bardzo wysoki*

Wsparcie we wdrażaniu innowacji w produkcji żywności, w tym tej tradycyjnej regionalnej oraz większe wsparcie produkcji opartej o lokalne zasoby ryb i innych organizmów słodkowodnych będzie w bardzo wysokim stopniu „wpisywało” się w rozwój żywności wysokiej jakości na poziomie regionalnym.

Drewno i meblarstwo: *średni*

Stworzenie sprawnego systemu wspierania rozwoju przedsiębiorczości będzie pozytywnie oddziaływało na każdy rodzaj działalności gospodarczej, jednak ze względu na mniejszy potencjał przetwórstwa drzewnego obszaru WJM wynikający z ograniczeń związanych z ochroną drzewostanów działania te będą w średnim stopniu wspierać tę specjalizację regionalną.

Inne potencjalne inteligentne specjalizacje:

Planowane działania ukierunkowane są na aktywny udział podmiotów z OF WJM w procesie tworzenia nowych inteligentnych specjalizacji województwa.

5.4.3. KIERUNEK DZIAŁAŃ 6. REGIONALNE PRODUKTY TURYSTYCZNE WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH

Nazwa kierunku	REGIONALNE PRODUKTY TURYSTYCZNE WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH
Cele strategiczne OF WJM	Konkurencyjna gospodarka (bezpośrednio) Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze (pośrednio)
Kluczowe problemy OF WJM, które będą rozwiązane przez działania w danym kierunku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Problem braku zintegrowanej oferty turystycznej obszaru, pogłębiany przez niedostateczny poziom współpracy podmiotów turystycznych i czynniki niezależne, tj. krótki sezon turystyczny. 2. Konieczność rozszerzenia infrastruktury turystycznej i poszukiwania nowych form wypoczynku różnicujących dotychczasową ofertę turystyczną. 3. Konieczność wsparcia lokalnego potencjału kulturowego i architektonicznego jako jednej z istotnych form uzupełnienia i wzbogacenia oferty turystycznej i rozwoju marki obszaru WJM.
Przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> ❖ utworzenie spójnego i drożnego systemu szlaków dla turystyki aktywnej (np. Rowerowa Pętla Mazurska – dalszy rozwój szlaku wokół Wielkich Jezior Mazurskich wraz z szlakami lokalnymi połączonymi z Pętlą, infrastruktura portowa, zagospodarowania nabrzeży jezior i rzek wraz z infrastrukturą towarzyszącą) ❖ Utworzenie systemu ścieżek edukacyjno-rekreacyjnych ❖ rozwój biwakowisk i bindug ❖ budowa parków tematycznych aktywnego wypoczynku ❖ rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej ❖ wspieranie tworzenia atrakcji dostępnych również w czasie złej pogody i tworzących ofertę całoroczną ❖ rewitalizacja centrów miast i wsi oraz obszarów istotnych dla dziedzictwa kulturowego i atrakcyjnych turystycznie ❖ dbałość o estetykę krajobrazu ❖ tworzenie systemów i wsparcie marketingu produktów z Obszaru Wielkich Jezior Mazurskich ❖ tworzenie sieci dystrybucji, sprzedaży i marketingu produktów, zwłaszcza żywności ❖ „targowiska” przestrzenie handlowe dla żywności wysokiej jakości
Logika interwencji	<p>Produkty: spójna i nowoczesna sieć szlaków turystycznych, całoroczne atrakcje turystyczne, infrastruktura turystyczna i paraturystyczna, zmodernizowana tkanka miejska</p> <p>Efekty: nowoczesny produkt turystyczny o znaczeniu regionalnym – Wielkie Jeziora Mazurskie</p> <p>Oddziaływanie: wzrost poziomu konkurencyjności, wzrost poziomu jakości życia</p>
Beneficjenci	JST i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, a także: organizacje pozarządowe; instytucje kultury, biblioteki gminne, kluby sportowe; wspólnoty mieszkaniowe; MŚP; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; szkoły, instytucje szkoleniowe i jednostki naukowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; administracja rządowa; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
Obszar WJM	Cały obszar WJM
Zbieżność ze Strategią Warmii i Mazur	<p>Cele operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji ❖ Wzrost liczby miejsc pracy ❖ Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności
Wpływ na inteligentne	<p>Ekonomia wody: bardzo wysoki</p> <p>Inwestycje w szlaki wodne, porty, zagospodarowanie brzegów jezior oraz inną infrastrukturę około wodną przyczynią się do dalszego rozwoju turystyki wodnej</p>

**specjalizacje
Warmii i Mazur**

w obszarze WJM, która stanowi jeden z podstawowych potencjałów województwa wspierany przez regionalną inteligentną specjalizację.

Żywność wysokiej jakości: *średni*

Kierunek tych działań zakłada stworzenie całorocznej oferty turystycznej, dlatego też bardzo ważne na obszarze WJM jest wspieranie produktów regionalnych, w tym produkcji tradycyjnej żywności oraz imprez kulturalnych, podczas których będą one promowane również poza ścisłym sezonem turystycznym.

Drewno i meblarstwo: *mały*

Działania związane z utworzeniem regionalnego produktu turystycznego – Wielkie Jeziora Mazurskie będą w niewielkim stopniu wpisywały się w regionalną specjalizację „drewno i meblarstwo”, chociaż zagospodarowanie brzegów czy punktów widokowych będzie wymagało również utworzenia różnego typu infrastruktury drewnianej.

Inne potencjalne inteligentne specjalizacje:

Planowane działania powinny zwiększyć potencjał OF WJM w zakresie rozwoju działalności gospodarczej ukierunkowanej na czystość środowiska przyrodniczego oraz wykorzystujące tradycje gospodarcze regionu.

6.

STRATEGIA WJM A STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA I STRATEGIE KRAJOWE

Spójność Strategii OF WJM z dokumentami strategicznymi na poziomie województwa i kraju została przeprowadzona poprzez analizę trzech strategii (według stanu na koniec września 2019 r.):

1. Warmińsko-Mazurskie 2030 – Strategia – projekt dokumentu z końca września 2019 r. – po konsultacjach społecznych;
2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju – dokument przyjęty przez Radę Ministrów w 2017 r.
3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 17 września 2019 roku.

6.1. STRATEGIA WARMIŃSKO-MAZURSKIE 2030

Najważniejszym, z punktu widzenia realizacji Strategii WJM dokumentem strategicznym wyższego rzędu, jest *Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030*. Dokument ten stanowi podstawę prac nad Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2021-2027 oraz innymi dokumentami wdrożeniowymi na poziomie regionalnym.

Najważniejsze wnioski ze Strategii wojewódzkiej dla obszaru funkcjonalnego WJM są następujące:

- ❖ obszar WJM buduje silną pozycję Warmii i Mazur poprzez szczególne warunki przyrodnicze (jeziorność i lesistość). Ponadto firmy zlokalizowane na obszarze WJM wpisują się w dużej mierze w trzy inteligentne specjalizacje województwa: ekonomia wody, żywność wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo;
- ❖ wyróżnienie w strategii wojewódzkiej czterech celów strategicznych, odpowiadających potrzebom WJM, daje możliwość – poprzez ich realizację na terenie WJM – wsparcia rozwoju całego województwa (Tabela 4);

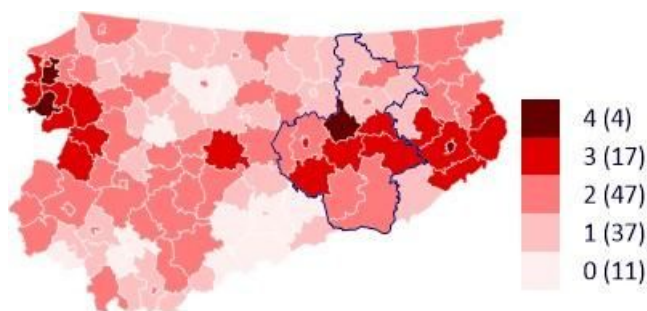
Tabela 4. Cele strategiczne OF WJM 2030 a Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030

Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 (cele strategiczne)	Strategia OF WJM 2030 (cele strategiczne)			
	Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze	Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej	Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna	Konkurencyjna gospodarka
Kompetencje przyszłości	✓	✓		✓
Inteligentna produktywność	✓	✓		✓
Kreatywne aktywności		✓		✓
Mocne fundamenty	✓	✓	✓	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Warmińsko-Mazurskie 2030 – Strategia.

- ❖ spośród dziesięciu wyróżnionych Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), gminy WJM znalazły się w trzech, przy czym kluczowe jest wyróżnienie całego Obszaru Funkcjonalnego Wielkie Jeziora Mazurskie, jako odrębnego OSI. Ponadto gminy WJM znalazły się w jeszcze trzech OSI:
  - w skład OSI Tygrys warmińsko-mazurski wchodzi następujące gminy WJM: Mrągowo (gm. miejska i gm. wiejska), Ryn, Mikołajki, Miłki, Orzysz, Sorkwity, Piecki;
  - miasto Ryn należy do OSI CITTASLOW;

Mapa 4. Liczba OSI, do których należą gminy województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: Warmińsko-Mazurskie 2030 - Strategia

- miasta: Giżycko, Mragowo i Pisz znajdują się w OSI Miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze;
- gminy: Pozezdrze, Ryn, Miłki, Orzysz, Piecki i Ruciane-Nida zostały zakwalifikowane do OSI Obszary marginalizacji.

Określone w Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 oczekiwane efekty interwencji w Obszarze Funkcjonalnym Wielkich Jezior Mazurskich są zbieżne z kierunkami działań, jakie zakłada Strategia OF WJM 2030 (Tabela 5).

Tabela 5. Cele strategiczne Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 a kierunki działań Strategii OF WJM 2030

Cel strategiczny Warmińsko-Mazurskie 2030	Oczekiwane efekty interwencji zapisane w kontekście OSI WJM	Kierunki działań Strategii OF WJM 2030
Kompetencje przyszłości	Silne organizacje społeczne i świadczące usługi turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nowoczesna edukacja – konkurencyjny rozwój ✓ Przedsiębiorczość i satysfakcjonująca praca
	Rozwinięte kompetencje kluczowe i programy podnoszące kwalifikacje mieszkańców	
	Rozwinięta e-administracja	
	Kompetentne instytucje otoczenia biznesu wspierające lokalny biznes	
	Zorganizowany system wsparcia i opieki nad seniorami	
	Aktywne lokalne centra/ośrodki kultury	
Inteligentna produktywność	Aktywne i wyposażone służby ratownicze	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Przedsiębiorczość i satysfakcjonująca praca ✓ Regionalne produkty turystyczne Wielkich Jezior Mazurskich
	Konkurencyjne usługi	
	Konkurencyjne firmy należące do inteligentnych specjalizacji oraz odtwarzające gospodarcze dziedzictwo obszaru	
	Rozwinięta całoroczna przedsiębiorczość oraz uruchamianie start-upów	
Kreatywna aktywność	Całoroczna oferta turystyki aktywnej oparta o kompletne produkty turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Integracja społeczna i kulturalna – tożsamość i zaufanie
	Dobrze rozwinięta infrastruktura aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej	
Fundamenty rozwoju	Rozwinięta współpraca sieciowa pomiędzy jst, lokalnym biznesem i NGO	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Inwestycje komunikacyjne ✓ Integracja społeczna i kulturalna – tożsamość i zaufanie ✓ Czyste środowisko przyrodnicze i zasobne jeziora
	Wysoki kapitał społeczny budowany w oparciu o projekty współpracy włączające różne grupy mieszkańców	
	Dobra dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna (transport zbiorowy)	
	Zabezpieczone przed nadmierną antropopresją środowisko przyrodnicze	
	Dobrze zabezpieczone warunki energetyczne	
Rozwinięta infrastruktura aktywnego wypoczynku		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Warmińsko-Mazurskie 2030 – Strategia.

6.2. STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) operuje trzema celami strategicznymi, w które wpisują się cele Strategii OF WJM (Tabela 6):

- Cel strategiczny I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną** – odpowiada zwłaszcza celom dedykowanym rozwojowi kompetencji ludzkich i wzrostowi konkurencyjności gospodarczej. Cel określony w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju skorelowany jest zwłaszcza z celem 2 i 4 Strategii OF WJM.
- Cel strategiczny II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony** – jest celem horyzontalnym, odpowiadającym wszystkim celom strategicznym wyznaczonym dla OF WJM. Jest spójny zarówno z wyzwaniami społecznymi, jak i terytorialnymi określonymi dla obszaru Wielkich Jezior Mazurskich.
- Cel strategiczny III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu** – podobnie jak cel strategiczny II odpowiada założeniom wszystkim celom Strategii WJM, jednak należy podkreślić, że ze względu na charakter celu (działania służące poprawie systemu prawnego, funkcjonowania administracji czy wydatkowania funduszy unijnych) częściowo nie jest to bezpośrednia spójność zapisów, a oddziaływanie pośrednie celów krajowych na WJM. Szczególnie silny związek widoczny jest na poziomie 2 i 4 celu strategicznego strategii Wielkich Jezior Mazurskich, zaś w przypadku celu 1 i 3 oddziaływanie jest głównie pośrednie.

Tabela 6. Cele strategiczne WJM a Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (cele strategiczne)	Strategia OF WJM 2030 (cele strategiczne)			
	Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze	Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej	Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna	Konkurencyjna gospodarka
Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną		✓		✓
Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	✓	✓	✓	✓
Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu*	✓	✓	✓	✓

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

(* - spójność celów w dużym stopniu o charakterze pośrednim)

Spójność celów Strategii OF WJM i SOR szczegółowiej wyjaśnia korelacja poszczególnych kierunków działań wyznaczonych dla celów strategicznych WJM i obszarów strategicznych wyznaczonych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Cele strategiczne dla obszaru Wielkich Jezior Mazurskich wpisują się także w obszary dodatkowe, wspierające osiągnięcie celów SOR (Tabela 7).

Tabela 7. Cele strategiczne WJM a Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (cele strategiczne i obszary strategiczne)	Strategia OF WJM 2030 (kierunki działań)					
	1	2	3	4	5	6
Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną						
Reindustrializacja					✓	
Rozwój innowacyjnych firm		✓			✓	✓
Małe i średnie przedsiębiorstwa		✓			✓	✓
Kapitał dla rozwoju		✓	✓		✓	✓
Ekspansja zagraniczna					✓	✓
Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony						
Spójność społeczna		✓	✓		✓	✓
Rozwój zrównoważony terytorialnie	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu						
Prawo w służbie obywatelom i gospodarce		✓			✓	✓
Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem	✓	✓	✓	✓	✓	
E-państwo		✓	✓		✓	
Finanse publiczne*	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Efektywność wykorzystania środków UE*	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Obszary wspierające						
Kapitał ludzki i społeczny	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cyfryzacja	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Transport				✓	✓	✓
Energia	✓			✓		✓
Środowisko	✓					✓
Bezpieczeństwo narodowe			✓			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii na rzecz Odpowiedzianego Rozwoju.

(* powiązanie całych obszarów o charakterze pośrednim)

6.3. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 zakłada trzy cele szczegółowe polityki regionalnej rządu. Przyjęte w Strategii WJM cele strategiczne wpisują się w każdy z celów KSRR (Tabela 8):

- Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym** – jest to cel horyzontalny ukierunkowany na kompleksowe działania w różnych obszarach, służących niwelowaniu nierówności terytorialnych (dedykowane m.in. OSI). Przewidziane dla tego celu kierunki działań odpowiadają wszystkim celom strategicznym zawartym w Strategii OF WJM.
- Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych** – odpowiada w szczególności dwóm celom WJM (drugiemu i czwartemu). Cel 2 KSRR przewiduje działania służące m.in. rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego, wsparcia przedsiębiorczości oraz rozwoju regionalnych inteligentnych specjalizacji.
- Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie** – ze względu na szczególną uwagę poświęconą usługom publicznym, cel 3 KSRR jest silnie skorelowany z celem 2 Strategii WJM. Podkreślić jednak należy, że ze względu na swój horyzontalny charakter i odpowiedź na wyzwania dedykowane poprawie funkcjonowania administracji i rozwijania mechanizmów współpracy (będących podstawą działania OF WJM), *de facto* odpowiada on w pewnym stopniu wszystkim celom wyznaczonym w dokumencie OF WJM.

Tabela 8. Cele strategiczne WJM a Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (cele szczegółowe)	Strategia WJM 2030 (cele strategiczne)			
	Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze	Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej	Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna	Konkurencyjna gospodarka
Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	✓	✓	✓	✓
Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych		✓		✓
Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk kierunkowanych terytorialnie		✓		

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSRR 2030.

7.

REKOMENDACJE WDRAŻANIA STRATEGII

Strategia WJM 2030 będzie wdrażana poprzez zachowanie kilku zasad uniwersalnych:

- ❖ **zasada odpowiedzialności** – Strategia powstała dzięki inicjatywie samorządów lokalnych obszaru WJM i w zasadniczej swojej części będzie realizowana poprzez projekty inicjowane przez samorządy. Dlatego główny ciężar odpowiedzialności za realizację Strategii będzie spoczywał właśnie na samorządach;
- ❖ **zasada partnerstwa** – odwołuje się do równego traktowania wszystkich uczestników porozumienia partnerskiego podpisanego przez samorządy lokalne WJM, ale również nakłada na partnerów obowiązki czynnego i efektywnego uczestniczenia na rzecz realizacji Strategii;
- ❖ **zasada sprawnego zarządzania** – proces realizacji Strategii będzie monitorowany i oceniany przez Grupę Sterującą powołaną z przedstawicieli samorządów lokalnych WJM. Grupa Sterująca będzie m.in.:
  - opracowywała plany działań i przyjmowanie informacje z ich realizacji;
  - przygotowywała projekty służące realizacji Strategii;
  - przyjmowała sprawozdania z realizacji projektów (od kierowników projektów);
  - współpracowała z innymi instytucjami spoza Grupy w celu osiągnięcia założonych celów Strategii;
  - bieżąco monitorowała realizację Strategii.
- ❖ **zasada partycypacji społecznej** – dotyczy całej Strategii, ponieważ znaczna część kierunków działań będzie realizowana przez inne niż jednostki samorządu terytorialnego, podmioty działające na terenie WJM. Dlatego istotne będzie wzajemne otwarcie na współpracę i zachęcanie różnych interesariuszy do kontaktów z Grupą Sterującą;

Strategia będzie wdrażana przez szereg projektów, których listę i szczegóły zostaną opracowane w możliwie krótkim terminie (lista projektów będzie stanowiła załącznik do Strategii).

8.

MONITORING I EWALUACJA

Strategia rozwoju obszaru Wielkich Jezior Mazurskich powinna podlegać procesowi monitorowania i ewaluacji.

Monitoring Strategii będzie odbywał się w dwóch etapach.

Pierwszy z nich, to **roczne sprawozdania z realizacji kierunków działań**, zawierające podstawowe informacje na temat podejmowanych działań, stopnia realizacji projektów, ewentualnych efektów końcowych tych projektów.

W drugim etapie przygotowywana będzie **analiza wskaźników**, służąca odpowiedzi na pytanie o zbieżność podejmowanych działań z osiąganymi wynikami społeczno-gospodarczymi dla wszystkich gmin WJM. Przyjęto następujące wskaźniki:

Cel główny:

1. Udział WJM w ruchu turystycznym w województwie warmińsko-mazurskim;
2. Udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w WJM w ogóle podmiotów w województwie warmińsko-mazurskim;
3. Udział mieszkańców WJM w ogóle mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego

Dla celów strategicznych przyjęto następujące wskaźniki:

Cel 1. Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze

1. Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków na tle średniej wojewódzkiej;
2. Wartość inwestycji realizowanych z budżetów gmin na cele środowiskowe na tle średniej wojewódzkiej.

Cel 2. Wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej:

1. Udział organizacji pozarządowych WJM w ogóle organizacji tego typu w województwie warmińsko-mazurskim;

Cel 3. Spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna

1. Średni czas dojazdu samochodem z miejscowości gminnych do Olsztyna
2. Średni czas przejazdu samochodem z Węgorzewa do Pisz.

Cel 4. Konkurencyjna gospodarka:

1. Udział podmiotów zagranicznych zlokalizowanych w WJM w ogóle podmiotów tego typu w województwie warmińsko-mazurskim;
2. Udział pracujących w inteligentnych specjalizacjach w WJM w ogóle tego typu pracujących w województwie

Strategia WJM będzie podlegała ewaluacji ex-post w 2032 roku. Założenia ewaluacji oraz realizacja zostanie przygotowana przez Grupę Sterującą.

9.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA

Czyż T., 2016, *Metoda wskaźnikowa w geografii społeczno-ekonomicznej*, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 34, s. 9-19.

Grzybowska B., 2013, *Przestrzenna koncentracja potencjału innowacyjnego w przemyśle spożywczym*, *Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 100, z.2, s. 53-64.

Kulczyk S., Woźniak E., Derek M., Kowalczyk M., 2015, *Pomiar marszrutowy jako narzędzie monitoringu aktywności turystycznej. Przykład Wielkich Jezior Mazurskich*, „Problemy ekologii krajobrazu”, t. XXXIX, s. 111-119.

Kulczyk S., Derek M., Woźniak E., 2016, *Zagospodarowanie turystyczne strefy brzegowej jezior na potrzeby żeglarstwa – przykład Wielkich Jezior Mazurskich*, *Prace i Studia Geograficzne*, 61 (3), s. 27-49.

Strategia Rozwoju Miasta Giżycka na lata 2015-2025

Strategia Rozwoju Gminy Mikołajki do roku 2025

Strategia Rozwoju Gminy Ruciane-Nida na lata 2017-2025

Strategia Rozwoju Miasta Giżycko na lata 2015-2022

Strategia Rozwoju Gminy Kruklanki na lata 2015-2021

Strategia Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

Strategia Rozwoju Gminy Piecki na lata 2014-2024

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Miłki do roku 2020

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Sorkwity na lata 2014-2025

<https://mikolajki.com.pl/informacje/>

<https://mikolajki.com.pl/regaty-grand-prix-2019-regulamin/>

<https://mazury.info.pl/atracje/szlaki/zeglowne.html>